

BÁRÁNY ATTILA

Zsigmond király 1416-os angliai kíséréte

A tanulmány arra tesz kísérletet, hogy bemutassa a Luxemburgi Zsigmond 1416-os angliai látogatásán részt vett magyar királyi kíséret tagjait. Zsigmond és V. Henrik angol király 1416-os tárgyalásainak diplomáciai vonatkozásait egy korábbi cikkben dolgoztam fel, vizsgáltam a Canterburyben kötött, francia-ellenes angol–magyar vagy angol–német szövetség külpolitikai hátterét, valamint beszámoltam a király angliai útjának részleteiről.¹

A konstanzi zsinat időszakában 1416. május 1-től 1416. augusztus 23-ig tartózkodott Zsigmond Angliában. A legmértéktartóbb korabeli híradás is ezer lovagra teszi Zsigmond kíséretének létszámát. Ami bizonyos: 300 hajó vitte át a kíséretet Calais-ból Doverbe, így akár a több száz, 8–900 fős becslés sem tűnik megalapozatlannak. (Előtte Párizsban 800 fős kísérről szólnak a krónikások.)² Az 1500-as létszámot látszik megerősíteni egy nemrégiben megjelent tanulmány, s Áldásy Antal szerint a milánói tárgyalásokon is 1500 lovag vett részt.³ A zsinatra viszont 700-an kísérték el Zsigmondot, de ez feltehetően csak a kíséret magját jelenti, őket fegyvernökök, apródok, csatlósok követhették. Sőt 600 zsinati követ is a királlyal ment Aragóniába, s utána Franciaországba és Angliába. Nem tudjuk viszont, hogy ebben a zsinatra érkező magyar követek is benne voltak, vagy a királyi kíséretbe számították be őket.⁴

Fontosnak tartom leszögezni, hogy Zsigmond angliai tárgyalásai szerves részének tekintem a Calais-ban 1416. szeptember és október folyamán az angol királlyal és Félelemnélküli János burgundi herceggel folytatott tárgyalásait. Nemcsak azért, mert ekkor Calais az angol koronához tartozott, hanem mert e tárgyalások tetőzték be igazán a canterburyi szövetséget s tették lehetővé, hogy később Burgundia is csatlakozzon a szövetséghez a konstanzi zsinaton. Az angliai kíséret egésze Calais-ban is járt, voltak azonban olyanok is,

¹ *A joint effort for a new Europe in the early 15th century: political relations between Emperor Sigismund and King Henry V of England (1410s–1420s)*. In: Schmidt, Tilmann – Gunst Péter (szerk.): *Das Zeitalter König Sigmunds in Ungarn und im Deutsche Reich*. Történelmi Figyelő Füzetek. Debrecen, 2000. 83–102.

² „venit in Angliam cum circiter mille equis”: Taylor, F. – Roskell, J. S. (eds.): *Gesta Henrici Quinti*. Oxford, 1975. 128.; Párizsban: Douët-d’Arcq, L. (ed.): *Chronique d’Enguerrand de Monstrelet*. Paris, 1857–62. III. 134.; 1500 fő: Hutchison, Harold F.: *Henry V. A Biography*. London, 1967. 139.; 1000 fő: Lenz, Max: *König Sigismund und Heinrich der Fünfte von England. Ein Beitrag zur Geschichte der Zeit des Constanzer Concils*. Berlin, 1874. 89.; 300 hajó: „parantur regio mandato naves rostratae magnae trecentae”. Hearne, Thomas (ed.): *Tito Livio Foro-Julienensis Vita Henrici Quinti regis Angliae*. Oxford, 1716. 23.; 1416. április 7.: *Calendar of Close Rolls. I–XXIV*. London: Stationery Office, 1892–1927. Henry V. Vol. I. AD 1413–1416. London, 1929. 303.

³ Csukovits Enikő: *Egy nagy utazás résztvevői*. (Zsigmond király római kíséréte). In: Csukovits E. (szerk.): *Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére*. Bp., 1998. 11–36.; Áldásy Antal: *Zsigmond király viszonya Milánóhoz és Velencéhez római útja idejében*. Bp., 1909. 59.; 64. (Korábban e tárgykörben csupán egy tanulmány született. Wertner Mór: *Zsigmond király magyar kíséréte Rómában 1433-ban*. Századok, 1903. 907–20.) Csukovits közli, hogy az aragón királytól, I. Ferdinándtól Zsigmond eredetileg 400 lovasra kapott *salvus conductus*t, s azt kevesellvén, 1500 lovasra kért engedélyt. Zsigmond párizsi látogatásáról íródott: Csernus Sándor: *Francia források Zsigmond párizsi tartózkodásáról*. In: Koszta László (szerk.): *Kelet és Nyugat között*. Történeti tanulmányok Kristó Gyula tiszteletére. Szeged, 1995. 103–141.

⁴ Finke, Heinrich et al. (Hrsg.): *Acta concilii Constanciensis. Vol. I–IV*. Münster, 1896–1928. III. 445.

akik később, Konstanzból vagy Párizsból érkezve csatlakoztak a királyhoz Calais-ban, s nem voltak ugyan Angliában, de őket is a kíséret tagjaiként szerepeltetem.

A kíséret tagjainak azonosításához a felhasználható források igen sokrétűek. A magyar okleveles anyagban elsősorban azokat az okleveleket lehet segítségül hívni, amelyek konkrétan megemlítik valakinek az angliai szolgálatait, például a Konstanzban és Zsigmond útjai során máshol 1416-ot követően kiadott címer-, birtok-, valamint pallosjogadományozó diplomák. Másrészt olyan okleveleket kerestem, amelyeket Zsigmond Angliában adott ki, s amelyekből világosan kiderül, hogy a kedvezményezett, például egy adomány-megerősítés esetén, vagy az oklevélben szereplő, például egy diplomáciai küldetéssel megbízott báró helyben, a királlyal tartózkodik. Néhány oklevélből kiderül, hogy a kérelmező, a királyhoz valamivel forduló személy jelenleg is (*in praesentibus*) a királlyal tartózkodik. Sokkal nagyobb kritikával kell azonban megvizsgálni azokat az okleveleket, amelyekben az adott személy relatorként vagy királyi emberként van megemlítve. A relatorok természetesen nem mindig tartózkodtak a király környezetében, az ilyen esetekben keresztreferenciát kellett keresni, hogy megerősítést nyerjen az információ. Közvetlen bizonyítékkal szolgálnak például az uralkodói levelek, amelyekben egyes személyeket meg is nevesít a király, például egy diplomáciai megbízás esetén; vagy uralkodói utasítások, menlevelek (*salvus conductus* például a konstanzi zsinatot az angliai tárgyalásokról tudósító levél vivőjének). Közvetett bizonyítékként használhatók még azok az oklevelek, amelyek arról tanúskodnak, hogy az adott személy nem tartózkodik Magyarországon (például perhalasztás miatt). Közvetett bizonyítékkal szolgálnak különböző pápai bullák, amelyeket Konstanzban nyert az adott személy, tanúsítván, az angliai utazás előtt és után is a király kíséretében tartózkodott (például búcsú- vagy hordozható oltár-engedély). Meg kell említeni még néhány magánlevelet, amelyek ugyancsak közvetlen evidencia forrásai (például Rozgonyi Istvánéi).

A külföldi források terén több angol elbeszélő forrás is segítségül hívható (például az úgynevezett *Londoni Krónikák*; Thomas Elmham: *Vita Henrici Quinti*; Livius fordítója: *First English Life of king Henry the Fifth*; Robert Redmayne, *Vita Henrici Quinti*; az úgynevezett Gregory-féle krónika; Thomas Walsingham: Az úgynevezett *Saint Albans Krónika* stb.). Ezen kívül angol levéltári adatok állnak a rendelkezésre.

Közvetett bizonyítékkal szolgálnak azok az oklevelek, amelyek konkrétan nem nevezik meg Angliát azon országok körében, ahol az adományozott szolgálta a királyt, hanem igen homályosan csupán *aliis diversis partibus*-ban tett szolgálatokról szólnak. Több oklevélben például csak Aragónia vagy Németország szerepel, más forrásból viszont tudjuk, hogy az adott személy járt Angliában, így sok esetben arra következtethetünk, hogy mivel az aragóniai követségben résztvevők nagy része Angliába is követte Zsigmondot, mondhatni a magját képezve az *entourage*-nak, akkor is jártak angol földön a diplomák kedvezményezettjei, ahol erről nincs konkrét bizonyíték. Éppen ezért felsorolásomat több részre osztottam:

- I. közvetlen bizonyíték;
- II. közvetlen bizonyíték a calais-i tárgyalásokon való részvételről;
- III. közvetett bizonyíték;
- IV. angol források által említett, nem azonosított személyek.

Az Aachenben és Konstanzban tartózkodó magyar urak listája ismert, több forrásunk is részletezi.⁵ Célszerű megoldás tehát abból a társaságból kiindulni, akik mindkét helyre,

⁵ MOL Mohács előtti gyűjtemény. Diplomatikai Levéltár. (a továbbiakban: DL) 82956.; kiadva többek között: Karácsonyi János: *Magyarország és a nyugati nagy egyházszakadás*. Budapest, 1885. 60–66.; von Richental, Ulrich: *Chronik der Constanzer Concils 1414 bis 1418*. Tübingen, 1882.; Eberhard Windeckes *Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds*. Hrsg. Altmann, Wilhelm. Berlin, 1893.; Nagy I., Véghely D., Kammerer E., Lukács P. (szerk.):

a német királyi koronázásra és a zsinatra is elkísérték a királyt. Több báró (például ifjabb Stiborici Stibor; Garai János, Nevnai Treutel Miklós, Lévai Cseh Péter, Marcali Dénes stb.) esetében viszont egy 1416. szeptember 4-i oklevél, amely országnagyokat nevez ki és királyi megbízottakat rendel a boszniai hadjáratban fogságba esett bárók kiváltása érdekében kivetett taxa behajtására, ellentmond annak, hogy azidőtájt – akkor a király éppen Calaisban tartózkodott Angliából visszatérőben – Zsigmond kíséretében lettek volna.⁶ Néhányuk esetében viszont helyettük képviselőik jártak el a nevükben, ami arra utalhat, hogy ezek a bárók nem voltak az országban. Például Felsőlendvai Szécsi Herceg Péter nevében is uno-kaöccse, Felsőlendvai Szécsi Miklós tárnokmester fia, István jár el. Herceg Péter fontos tagja volt a király kíséretének, 1413-tól az aula tagja, bírótárs, Konstanzban is jelen volt.⁷ Más, konkrét bizonyítékunk azonban nincs arra nézve, hogy Angliában járt volna, így ki kellett hagynunk a listából. Ugyanez a helyzet Kórógyi Fülöpessel is. Őt is helyettesíti Petri Ders Imre fia, Balázs 1416 szeptemberében, ő is meghatározó tagja a királyi kíséretnek, és Konstanzban is szólnak róla a nyugati források.⁸ Más, konkrét bizonyítékunk azonban nincs arra nézve, hogy Angliában járt volna, így őt is ki kellett hagynunk a listából.⁹

A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vásonkeő. I–XII. Pest–Bp., 1871–1931. (a továbbiakban: Zichy); Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Sigismund. Deutsche Reichstagsakten, Ältere Reihe (1376–1486.), Hrsg. Durch die Historische Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, VII–IX.: Hrsg. Keller, D. München, Gotha 1878–1887.; X.: Hrsg. Herre, H. Gotha, 1906.; XI–XII.: Beckmann, G. Gotha, 1898–1901. (a továbbiakban: DRTA) VII. 249.

⁶ *Zsigmondkori Oklevéltár.* Szerk. Mályusz Elemér, vol. I–II. Budapest, 1951–1958.; vol. III–IV. Bp., 1993–1994. V–VI. Bp., 1997–99.; vol. VI. Bp., 2000. (a továbbiakban: ZsO.) V. 2255.

⁷ *Hertzog Peter v. Lindwach:* Richental: *Chronik*, 192.; Engel Pál: *Magyarország világi archontológiája, 1301–1457.* I–II. Bp., 1996. II. 223.

⁸ *grauf Philip Ingoro:* Richental: *Chronik*, 193.; Országnagy, bírótárs, királynéi tárnokmester: Engel: *Magyarország világi archontológiája*, II. 133.

⁹ Jegyzetben mindenesetre közlöm azoknak a magyar uraknak a listáját, akik Aachenben és/vagy Konstanzban jártak ugyan, de angliai tartózkodásukra nincs konkrét bizonyíték, illetve 1416 szeptemberében nem említik őket Magyarországon, azaz elviekben feltételezhető, hogy a király kíséretében jártak.

Aachenben:

Hédervári Lőrinc: Csukovits: *Egy nagy utazás résztvevői*, 1998. 19.

Marcali Imre: *Martial Nicolai son fils:* DRTA VII. 249.; [Zsigmond római koronázásán is részt vesz: Csukovits: *Egy nagy utazás résztvevői*, 34.]

Meggyesi (Mórichidai) Simon bán fia János: *sire Baufil de Symon:* DRTA VII. 249. (Az ő esetében további bizonyíték, hogy 1415 novemberében egy perhelasztó oklevél tanúsága szerint nincs az országban, illetve csupán 1417 szeptemberében van újra Magyarországon. ZsO. V. 1193.; VI. 943.); Nádasdi v. Nádasdi (Segesvári) Salamon fia Mihály: *seigneur de Saesbourg, gouverneur de Sept-Châteaux*, azaz székelyispán: DRTA VII. 249.;

Aachenben és Konstanzban:

Eulenburgi Went: Aachenben: *le sieigneur d'Illebourg:* DRTA VII. 249.; Konstanzban: *dominus de Ilbueg:* Zichy, XII. 108.

Tari (Pásztói) Lőrinc: Aachenben: *Laurent de Ront de Pasto:* DRTA VII. 249.; Konstanzban: *Laurentz Pascha v. Danuna*, Richental: *Chronik*, 200.; és *dominus Laurencius Rotult:* Zichy, XII. 107.;

Konstanzban:

Albeni (Medvei) János horvát bán: ZsO. VI. 259–60.; *Johannes zu Alban und Hauptmann zu Dalmatia:* Wertner Mór: Alben. Turul, 28. évf. (1910) 4. sz.; Thallóczy Lajos: Balkáni (déli-szláv) és magyar czimerek és pecsétbeli emlékek. Turul, 26. évf. (1908) 3. sz. [Turul, CD-ROM, Bp., 2002.]

Harapki Botos András: *Andres v. Potus, ritter*, Richental: *Chronik*, 200.;

herbortyai Ost János: *Johans Ost*, Richental: *Chronik*, 200.;

gálszécsi Szécsi Jakab: *Jacob de Sechst*, Richental: *Chronik*, 200.;

Elsősorban a magyar udvari kísérettel foglalkozom. Igen sok külföldi tanácsadó kísérte Zsigmondot Angliába is, róluk e helyütt nem kívánok szót ejteni, kivéve azokat, akik a magyar aula tagjaiként voltak a király szolgálatában. (Példaként megemlíteném viszont azokat, akiknek a szerepe az angliai tárgyalások során is hangsúlyozott volt. *Brunoro della Scala*, *Bartoldo Orsini*, *Giancarlo Visconti* Angliában járt Zsigmonddal, s részese volt a Garai Miklós vezette, 1416 júniusában Párizsba induló tárgyalóküldöttségnek.¹⁰ *Saty Fülöp* v. *Filippo Satti* (?) firenzei származású kereskedő Zsigmond kíséretében tartózkodott Angliában. Eredeti nevét nem ismerjük, csak ahogyan az angol forrásokban fennmaradt. 1416 júniusában kap *salvus conductust* az angol királytól, hogy ékszereket vigyen a kontinensre, feltehetően a pénzhiánnyal küszködő Zsigmond bízta meg, hogy zálogosítsa el valamennyit a talán éppen Angliában ajándékba kapott ékszerekből.¹¹)

A KIRÁLYI KÍSÉRET NÉVJEGYZÉKE:

I.

Babai v. Bobai György

Az 1418-ban Konstanzban kiadott címerlevél megemlíti azon hasznos szolgálatokat, melyeket Babai György Franciaországban, Aragóniában, illetve Angliában az egyházi szakadás megszüntetése s a római szent birodalom ügyeinek rendezése körül a király mellett teljesített.¹² Bobai György Rozgonyi Simon veszprémi püspök familiárisa volt, így feltehetően unokatestvérével, id. Rozgonyi Istvánnal került ki Angliába.¹³

Baracska Loránd

Baracska Loránd Késmárki György győri prépost királyi alkancellár familiárisaként kísérte el urát Isztriára, Franciaországba, Aragóniába, Angliába, Friaulba, Lombardiába, Savoyába és Németországba, s szolgálataiért pallosjogot kapott Konstanzban 1418-ban.¹⁴

Barrwy Simon

Barrwy/Barri Ferenc fia Simon *aule regie familiaris* (és öccse, Máté) 1417-ben nyert Zsigmondtól címert, az adományozó oklevél szerint Angliában és más országokban való szolgálataiért.¹⁵ Barrwy Mátéről annyit tudunk, hogy Perényi János familiárisa volt, ami talán

Losonci Dénes: *Syenot von Lassans, fry ritter*, Richental: *Chronik*, 200. (Az ő esetében további bizonyíték, hogy 1415 novemberében egy perhalasztó oklevél tanúsága szerint nincs az országban; illetve csupán 1417 márciusában ér haza. ZsO. V. 1211.; VI. 320.);

Lócsi (Vikai) Beled: *Beled de Los*, Richental: *Chronik*, 200.;

ifj. Maróti János: *Johanns v. Monot, fry ritter*, Richental: *Chronik*, 200.

Rohonci Henrik fia András: *Andres von Rechnitz*, Richental: *Chronik*, 210.;

Feltehetően Ventura (Bonaventura) Gáspár rejtezik a *dominus Gasparus* név alatt: *Zichy*, XII. 107.

¹⁰ ZsO. V. 2204.

¹¹ Westminster: 1416. június 27.: ZsO. V. 2063.; *Calendar of Close Rolls*. Henry V: I. 1413–16: I. 312.; Rymer, Thomas: *Foedera, conventiones, literae, et cujuscunque generis acta publica inter reges Angliae*. [Hágai kiadás] The Hague, 1739–45. I–X. IV/2. 166.

¹² Balogh Gyula: *Két Zsigmondkori címerlevél*. Turul, 24. évf. (1906) 79–82. 80.

¹³ 1418. február 1.: ZsO. VI. 1450.; 1433-ban Simon püspök szigligeti várnagya. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 431.

¹⁴ Konstanz: 1418. március 8.: ZsO. VI. 1604.

¹⁵ Schönher Gyula: *Barrwy Simon címereslevele 1417-ből*. Turul, 12. évf. (1894) 119–120. 119.; Fejérfpataky László – Áldásy Antal (szerk.): *Monumenta Hungariae Heraldica. Magyar címeres emlékek. Vol. I–III*. Budapest, 1901–26. (a továbbiakban: *Monumenta Heraldica*) I. 41.; Bertényi

magyarázatot adhat arra, hogyan kerülhettek a Barrwy testvérek Angliába. Simont 1417-ben *aulikus*ként említik, Mátét 1431-ben Perényi János máramarosi alispánjaként.¹⁶ A család eredete nem ismert, etimológiailag a név nem magyar eredetű, a magyar történetírás mindeztáig nem is azonosította. Magyarországon ilyen nevet nem ismerünk 1417 előtt, viszont a Barry-Barri családnév igen gyakori angol-normann nyelvterületeken Franciaországtól Írorszáig (például a történetíró Giraldus Cambrensis eredeti neve Gerald de Barri), amiből arra is következtethetünk, hogy a Barrwy-ak Angliában állhattak a szoros angliai kapcsolatokkal rendelkező s a Lancaster-ház dinasztikus devizáját elnyerő Perényi (lásd alább) szolgálatába.

Bátori István

Bátori János fia István Zsigmond 1417-es birtokadomány-levelének tanúsága szerint járt Franciaországban, Németországban, Lombardiában és Angliában. Az ősi nemzetségből való, de igen alacsony sorban élő Bátori Zsigmond *specialis familiaris*aként a király közvetlen környezetéhez tartozott, 1417-ben emelkedett bárói rangra asztalnokmesterként.¹⁷ Valószínű, hogy mindvégig Zsigmond mellett maradt útjai során, mivel a méltóságsorokban csak a király hazatérte után, 1419. február 8-tól szerepel.¹⁸ Több diplomáciai küldetésben is számított rá Zsigmond, például németalföldi ügyekben, a gelderni herceggel, a flandriai, holland-hennegai grófokkal folytatott tárgyalásokon vette igénybe segítségét.¹⁹ Ez utóbbi rendkívül fontos volt Zsigmond számára, hiszen bátyja, IV. Vencel cseh király 1416 júliusában ruházta rá Brabant hűbértartását.²⁰ 1416-ban megnövekedett Brabant stratégiai szerepe, hiszen a formálódó francia-ellenes szövetség Vilmos hollandi-hennegai gróf mellett értékes bástyát szerezhetett ezzel Németalföldön. Az oklevélben azokról a tárgyalásokról van szó, amelyeket Bátori 1416 őszén, a canterburyi szövetség megkötése után, Angliából a kontinensre érve folytatott Wittelsbach Vilmostal.²¹

Iván: *Simon von Barrwys Wappenbrief aus dem Jahre 1417*. In: Macek, J. – Marosi E. – Seibt, F. Warendorf (Hrsg.): *Sigismund von Luxemburg: Kaiser und König in Mitteleuropa 1387–1437*. 1994. 220–26.; Csoma József: *Zsigmond király címerlevelei*. Turul, 14. évf. (1896) 1. sz. Turul CD-ROM.; Kollega Tarsoly István – Nyulásziné Straub Éva (szerk.): *A Magyar Országos Levéltár címereslevelei*. Budapest, 2000. CD-ROM (a továbbiakban MOL Címereslevelei) DL 50515.

¹⁶ 1417. május 20.: ZsO. VI. 455.; Engel: *Magyarország világi archontológiája* I. 154.

¹⁷ A szatmári Terebest és Majtényt kapta. Konstanz: 1417. május 23.: ZsO. VI. 461.; ugyanazon a napon: ZsO. VI. 462.

¹⁸ DL 70810.

¹⁹ „Flandrie, Hallandrie, Brabantie et Gelrie ducatum”-ban szolgált, amiért Gyarmat *oppidumot* nyerte el Szatmárban: Donauwörth: 1418. szeptember 29.: ZsO. VI. 2378.

²⁰ Nagybátyjuk, Vencel brabanti herceg feleségének, Johannának 1406-os halála után szállt a hercegség Vencel cseh királyra. 1415-ig viszont a Luxemburgok vitában álltak Antal burgundi herceggel, aki felesége, Luxemburg Erzsébet (Zsigmond öccsének, János görllitzi hercegnek a leánya) igényt formált Brabantra. Ha a Luxemburg igényeket Zsigmond nem is igazán hathatósan képviselte a franciák támogatta Antallal szemben, mert a zsinat ügyének akarta megnyerni VI. Károlyt, Antal azincourti halála után viszont újra felcsillant a remény, hogy megszerezze Brabantot. Hoensch, Jörg K.: *Kaiser Sigismund: Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit, 1368–1437*. München, 1996. 177., 186.

²¹ Prága: 1416. július 23.: ZsO. V. 2114. Bátori maga is találkozhatott Vilmostal, mert ő 1416 júniusában Zsigmonddal és V. Henrikkel tárgyalt Londonban. Brabant Zsigmondra ruházásának a híre viszont csak a bajor herceg távozta után érkezhett Angliába, ezért volt szükség arra, hogy egy követ induljon Hollandi Vilmoshoz. ZsO. V. 1946.

Benedek fehérvári prépost

Mihály fia Benedek fehérvári prépost pápai protonótárius, Zsigmond *specialis consiliarius*, elkísérte a királyt Franciaországba, Aragóniába és Angliába.²² A király szűk tanácsának a tagja, mindvégig vele van Konstanzban is, akkor is, amikor atyafiai, az Alsóvadkerti, Pataki Nagy és Szentgyörgyi Vince családok – főként az ő, többek között angliai érdemeiért – nemességet és címet kapnak.²³ Aragóniából visszatérően Lyonban van Zsigmonddal, amikor atyafiai újabb adományban részesülnek.²⁴ Őt küldi vissza a király Lyonból Konstanzba, hogy tárgyalásairól tájékoztassa a zsinati atyákat, valamint, hogy tárgyaljon Wittelsbach Lajos rajnai palotagróffal.²⁵ Az Alsóvadkertieknek adott adománylevél tanúsága szerint úgy tűnik, hogy Konstanzból Franciaországba ment, és még azelőtt újra csatlakozott Zsigmondhoz, hogy az elindult volna Párizsból.²⁶

Berencsi (Besenyő v. Sáfár) István

Berencsi Istvánt, Márton-fi Gergely fiát Özdögei Besenyő Pál fratereként említik.²⁷ A Besenyő melléknevet viseli is, majd később a Tornai család alapítója lesz. Már 1386 óta udvari ifjú, de valószínűleg az országnagy és *vicarius regni* Özdögei Besenyő Pál horvát-szlávon bánhoz, a Sárkányrend alapító tagjához fűződő szoros kapcsolatainak köszönhetően emelkedhetett fel s juthatott el Zsigmond kíséretében Angliába. Megtartva, sőt melléknévként alkalmazva a királyi sáfár címet (*dispensator*, 1403–09), 1416-ban nyert adományt külhoni szolgálataiért.²⁸

²² Konstanz: 1417. március 17.: ZsO. VI. 227.; Aragóniában: Áldásy Antal: *Rozgonyi István levele Perpignanból, 1415. október 21-ről*. Történelmi Tár (Új folyam), 1. évf. (1900) 449–52.; 1410-től 1438-ig prépost, majd 1440-ig győri püspök. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, II. 31.

²³ Konstanz: 1415. február 2.: Nagy I., Paur I., Ipolyi A., Ráth K., Véghely D. (szerk.): *Hazai Okmánytár. I–VIII. Győr-Budapest, 1865–1891*. (a továbbiakban: HO), II. 82.; 201. Lásd Nyáry Albert: *A Vadkerti és a Szentgyörgyi Vince Család címere*. Turul, 1. évf. (1883) 1. sz. 82–84.

²⁴ Benedek és unokatestvére, Alsóvadkerti Demeter, valamint unokaöccse, Acsai Sas Jakab Labdászassányt kapják Fejér megyében. Aragóniából visszatérően: Lyon: 1416. február 1.: ZsO. V. 1487.; 1416. február 2.: ZsO. V. 1493.

²⁵ A királlyal volt Narbonne-ban: 1415. november 27.: 1415.: ZsO. V. 1277.; Lyon: 1416. február 2.: ZsO. V. 1488.; Ez igen fontos volt, hiszen Zsigmond nagyon bízott abban, hogy Lajos unokafivére, Wittelsbach Vilmos bajor herceg, Holland és Hennegau grófja Angliába jön. Ez ügyben kap megbízatást Benedek. Lyon: 1416. január 22.: ZsO. V. 1457.

²⁶ Zsigmond 1416. április 8-a után hagyta el Párizst: Hoensch, Jörg, K. (Hrsg.): *Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg, 1368–1437*. Warendorf, 1995., 96.; 1417. február 2-án, négy nappal azután, hogy a király visszaérkezett Angliából Konstanzba, Benedek unokatestvérei megkapták Jégházát Fejér megyében. HO. II. 218. Az oklevél szövege ugyancsak megemlíti az Angliában tett szolgálatokat.

²⁷ Apja, Gergely Nezei (Sztrezai) Besenyő Mihály községi, döbröközi várnagy leányát vette feleségül. Engel Pál: *Magyarország világi archontológiája. Középkori magyar genealógia*. CD-ROM. Budapest, 2001. Besenyő.; Győri-komáromi ispán: 1411: Zs. III. 962. Valószínűleg már korán katonai-külpolitikai szolgálatban alkalmazták, mert 1411. november 20-án említik utoljára: ZsO. III. 1244.; illetve tatai ispánként 1412. június 25-én fordul elő utoljára: ZsO. III. 2338. Még 1414 februárjában bírótárs, de azután csak 1421-ben említik (relatorként), így feltehetően Zsigmondot végig elkísérte 1414 és 1419 között. Már 1408-ban Özdögei Besenyővel együtt kapja meg Kóvár/Kőkapronca várát, de a király azt utóbb Tornáért visszacserélte, amit Özdögei és Berencsi valószínűleg közösen bírt. Majd 1438-tól, Özdögei Besenyő Pál egyetlen fiának, Miklósnak a halála (1435) után némi viszontagságot követően száll a vár az immár „Tornai” nevet viselő Berencsiekre. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 351.; 445–46.; 488.

²⁸ Konstanz: 1417. május 29., ZsO. VI. 481.

Cudar (Ónodi) Benedek

A családot természetesen nem kell bemutatni, a Zsigmond-korban, az 1390-es évektől kezdve viszont szinte csak ez az egy tagja szerepel a király környezetében. (Jóllehet két unokatestvére is udvari ifjú lesz, de nem lesznek udvari lovagok.) Benedek, a makovicai ágból való István ajtónállómester fia ugyan részt vett a király elleni felkelésben 1403-ban, hűtlenné is nyilvánították, de szorgos szolgálataival (például Boszniában) kivívta, hogy a király rehabilitálta. Az egyik legtapasztaltabb tagja volt a királyi aulának: *aulicus* (1410); *aule nostre miles* (1412); *magnificus regni* (1412).²⁹ Zsigmondot elkíséri Konstanzba, ott is marad vele végig,³⁰ szolgálataiért igen sok birtokadományban részesül.³¹ Kifejezetten angliai szolgálatait nem említi oklevél, de tudjuk, hogy személyesen fordult egy kéréssel a király felé, amíg az Angliában tartózkodott.³²

Csontos Péter

Ronyvai Balázs fia Csontos/Chontus Péter, (nagy)legényei Imre fia Csontos Bertalan angliai, franciaországi és németföldi érdemeikért armálist és birtokokat nyertek 1418-ban.³³ Bertalan ugyan Magyarországon van 1415 decemberében, de elképzelhető, hogy később csatlakozott a királyhoz, vagy kifejezetten ronyvai Csontos Péter volt az, akinek a szolgálatait értékelte a király.³⁴ Csontos Bertalan is megfordult Konstanzban és máshol a királlyal, például 1418-ban Strassburgban. A nagylegényei Csontosok a Perényiek tőketerebesi ágának (először Péter diósgyőri várnagynak) a familiárisai voltak: Legényei Péter fia András az 1380-as években zempléni alispánságig viszi.³⁵ Az 1403-as felkelésben Zsigmond pártján állottak, nyernek is hűtlen-birtokokat.³⁶ Bertalan Perényi Imre familiárisa és várnagya volt, így akár ő, akár ronyvai rokonai el is kísérhették Imre fiát, Jánost Angliába.³⁷

Geszterédi Petri Ders/Dersfi/Dersi Benedek

A Hontpázmány nembeli László fia Petri Dersfi Benedek angliai, franciaországi és németalföldi érdemeiért, valamint boszniai hadi szolgálataiért armálist és birtokokat nyert 1417-ben.³⁸ Már Zsigmond aragóniai kíséretének is tagja volt, és vele ment Párizsba és Londonba is.³⁹ Valószínűleg Pelsőci Bebek Péter familiárisaként kerülhetett Angliába a király

²⁹ Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 496–98.

³⁰ *Benedict zum Butsch*: Richental: *Chronik*, 200.

³¹ 1415. április 15. ZsO. V. 501–502.; 1415. július 14. ZsO. V. 858.

³² 1416. július 11.: ZsO. V. 2099.

³³ Basel: 1418. június 11.: Nagy Iván: A Chontos család címere 1418-ból és némi heraldikai észrevételek. *Turul*, 4. évf. (1886) 162–166. 162.; ZsO. VI. 2032.; Áldásy Antal: A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának címereslevelei. I–III. Bp., 1904–23., I. 9.; Alsókoksó, Abaúj: Strassburg: 1418. június 20.: ZsO. VI. 2067.; 1418. augusztus 5.: ZsO. VI. 2691. Ugyancsak megkapták a zempléni Csergő felét. 1418. július 2.: ZsO. VI. 2121.; MOL Címereslevelei, DL 50517.

³⁴ Királyi ember: 1415. február 22.: ZsO. V. 275; 1415. december 22.: ZsO. V. 1343.

³⁵ Legényei András: Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 242.; II. 144.

³⁶ ZsO. II/1. 2734.

³⁷ Legényei Bertalan: Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 443. 1414-ben kinevezték a Perényiek újonnan (1411-ban) épült *castellum*ának, Sztropkónak a várnagyává. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, Archontológia I. 437. (1443-ig töltötte be a posztot.).

³⁸ Konstanz: 1417. november 19.: ZsO. VI. 1127.; Kállay Ubul: *A Petri Ders család címereslevele 1417-ből*. *Turul*, 20. évf. (1902) 139–141. 139.; Monumenta Heraldica III. 21.

³⁹ Áldásy: *Rozgonyi István levele*, 450.; Schönherr Gyula: *Az Anjou-ház örökösei*. In: Szilágyi Sándor (szerk.): *A magyar nemzet története*. I–X. Bp., 1895–98. III. 3. 385–630., 524.

kíséretének tagjaként.⁴⁰ Egy bizonyos 'Nicholaus Petiri'-t a konstanzi zsinat magyar résztvevői között is találunk, de a Petri Dersfiek között nem találtam ilyen nevűt.⁴¹

Dubai Vencel (Václav z Dubé a z Leštna)

Cseh udvari lovag, komáromi ispán és a Hohenzollern Frigyesnek 1410-ben elzálogosított komáromi vár várnagya (1414), aki a *Chronicles of London* tanúsága szerint Zsigmond kíséretében járt Angliában.⁴² Ugyancsak felsorolják Zsigmond aacheni, német királyi koronázásán résztvevők között is, valamint Konstanzban.⁴³

Esztergomi/Újvárosi János

János esztergomi prépost, birodalmi al-, majd főkancellár, pápai referendárius, nótárius és titkár a Zsigmonddal utazó kancellária, illetve a király szűk tanácsának a tagjaként járt Angliában.⁴⁴ A király legtöbb diplomáciai levelét jegyezte *ad mandatum*.⁴⁵ A király kíséretében tér vissza Konstanzba 1417 tavaszán.⁴⁶

Farnasi Veres István

A Mikola rokonságának Valkói-ágából származó Farnasi Veres István nemesi címet nyert Konstanzban, az adománylevelével ismerteti érdemeit Angliában, Aragóniában és Franciaországban.⁴⁷

Garai Miklós

Garai Miklós nádor a külföldön járt magyar urak legismertebbike, a nyugati források „Magyarország nagy grófjaként” mondhatni jól ismerik („*magnus comes de Hungaria*”; „*the grete erle of Hongrie*”).⁴⁸ Konstanzban is ott van a királlyal.⁴⁹ Már 1416 tavaszán előrelküldte (Johann von Wallenrode rigai érsekkel együtt) Zsigmond, hogy tudassa V. Henrik

⁴⁰ Fivérével, Péterrel együtt a kolozsi Almás várnagya volt (1427); *aulicus*: Engel: *Magyarország világi archontológiája*, II. 60.; I. 266. Lásd Nagy Iván: *Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. CD-ROM. Budapest, 1999. No. 7813.

⁴¹ Zichy XII. 107. Nagy Iván sem ismer egy Petri Miklóst sem.

⁴² *Dubo Birwoka Barovne de Boamie*: Kingsford, C. L. (ed.): *The Chronicles of London*. Oxford, 1905. British Library II. Cleopatra C IV: 1416.: 124. f. 29.; Később, Zsigmond visszatérte után csehországi subcamerarius és prágai várgróf (1420-tól), majd 1423-tól a morva rendek tagja: Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 141.; 344.; II. 66.

⁴³ Aachenben 1414. szeptember 8.: *Vincelan de Douy*: DRTA VII. 249.; *Wentzla von der Thuben*: Richental: *Chronik*, 196.; *dominus Wencislaus*: Zichy, XII. 107.

⁴⁴ Párizs: 1416. március 20. – április 4–6.: ZsO. V. 1678.; 1689.; 1691.; 1723.; 1731.; 1732.; 1735.

⁴⁵ Például Angliából az új aragón királynak, Alfonzknak küldött levél, a célból, hogy Zsigmond kipuhatólja, mik az új király tervei apja halála után. Leeds Castle: 1416. július 23.: ZsO. V. 2132.; a német nemzetnek küldött levél: Canterbury: 1416. augusztus 22. ZsO. V. 2223.

⁴⁶ 1417. május 4.: ZsO. VI. 399. Konstanzban halt meg: 1417. december 29.: ZsO. VI. 2684.

⁴⁷ Konstanz: 1417. április 4.: ZsO. VI. 294.; Áldásy: A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának címerlevelei, II. 33.; MOL Címereslevelei, DL 98.477.

⁴⁸ Hearne, T. (ed.): *Thomae de Elmham Vita et Gesta Henrici Quinti Anglorum Regis*. Oxford, 1727. (az úgynevezett Pseudo-Elmham) 74.; Public Record Office, London, Exchequer: Exchequer of Receipt: Issue Rolls: E 403/624. m.6.; *Chronicles of London*, II. Cleopatra C IV, 1416: 124. f. 29.; *magnus comes Hungarie palatinus*: Gesta Henrici Quinti 138.; Kropf Lajos: *Chronicles of London*. Szerk. Kingsford, Charles. Századok, 41. évf. (1907) 1. sz. 77–8. 77.; *the grete Earle of Hungarie*: Kingsford, C. L. (ed.): *First English Life of king Henry the Fifth by the Translator of Livius*. Oxford, 1911. 121.

⁴⁹ *grand comte de Hongrie*: DRTA. VII. 249.; *großgraf zu Ungern*: Richental: *Chronik*, 193.; *dominus Natrespéyn*: Zichy, XII. 107. Szolgálatai az egyház egységének helyreállítása érdekében: Perpignan: 1415. október 18.: ZsO. V. 1136.; Aragóniai tárgyalásai: Perpignan: 1415. október 26.: ZsO. V. 1156.

angol királlyal tervezett angliai látogatását, illetve készítse azt elő.⁵⁰ Valószínűleg Calaisban adta át Zsigmond üzenetét Henrik követeknek, mivel tudjuk, hogy márciusban már újra Zsigmonddal van Párizsban. Apja, I. Miklós nádor VI. Károly francia királytól nyert címet, s a család kiterjedt francia kapcsolatokkal rendelkezett.⁵¹ Éppen ezért választotta II. Miklós nádot Zsigmond, hogy a francia udvarban tárgyaljon még egyszer utoljára az angolokkal kötendő békéről.⁵² 1416. június 22-én a király Londonból Párizsba küldte, hogy gyakorlatilag egy ultimátumot adjon át a franciáknak.⁵³ Garait említi egy angol forrás mint a „császár egy hercegét”, aki – feltehetően az angol – „király mellett ült a windsori Szent György kápolnában” Szent György ünnepén tartott ceremóniákon („*duke of the emperoures ... sate on the kyng ys syde*”).⁵⁴ 1416 nyarán azután már nem ment vissza Angliába, hanem a király *vicarius*a lett Konstanzban és az volt a feladata, hogy a király új, angol szövetségének a hírért elvigye és elterjessze a Isinaton.⁵⁵

Károlyi Bertalan

Károlyi Mihály fia Bertalan angliai tartózkodását egy oklevél említi, amely családi birtokait erősíti meg, illetve amelyben új adományt kap Zsigmondtól.⁵⁶

Kércsi Vince

Kércsi Miklós fia Vince, Bátori István familiárisa, egy falut kapott 1417-ben a királynak Istriától Angliáig tett szolgálataiért.⁵⁷ Valószínű, hogy Bátori familiájában már az 1410-es évek első felében diplomáciai szolgálatokon volt urával.

Késmárki György

Késmárki György győri (1414–18), majd szebeni (1418-tól) prépost, királyi alkancellár nemcsak Konstanzban, hanem Isztrián, Lombardiában, Franciaországban, Angliában, Lombardiában, Aragóniában, Savoyában, Friaulban szolgált a királyt, ami arra enged következtetni, hogy egyike volt azoknak, akik szinte mindenhová elkísérték Zsigmondot.⁵⁸ (Igen fontos missziókat teljesített: például 1415 júliusában Savoyában járt, hogy Zsigmondnak Amadé gróffal való tárgyalásait készítse elő.⁵⁹)

⁵⁰ Konstanz: 1416. február 1.: ZsO. V. 1492.

⁵¹ „Párisban a francia király és Zsigmond egy napon, 1416 március 26-án czimerét arany koronával, sugarakkal s egyéb diszjelvényekkel bővítik”. Schönherr: *Az Anjou-ház örökösei*, 524.

⁵² 1384: Wenzel Gusztáv: *Magyar diplomáciai emlékek az Anjou-korból. Acta externa Andegavensia*, I–III. Bp., 1874–1876. (a továbbiakban: ADE) III. 289.

⁵³ ZsO. V. 2204.; Lenz: *König Sigismund*, 27. *Magyarország nagy gróffaként szerepel a neve az Exchequer irataiban*: Devon, F. (ed.): *Issues of the Exchequer. Henry III–Henry VI.* London, 1837. 347.

⁵⁴ Gairdner, J. (ed.): *Gregory. The Historical Collections of a Citizen of London in the Fifteenth Century.* Camden Society. New Series XVII. London, 1876. 113.

⁵⁵ Calais: 1416. szeptember 8.: ZsO. V. 2280.; 1416. október 9. előtt: ZsO. V. 2351.

⁵⁶ Továbbá évi vásártartási jogot nyer Szatmáron. Konstanz: 1418. február 14.: ZsO. VI. 1490.; 1492.

⁵⁷ A szatmári Pilist. Konstanz: 1417. május 23.: ZsO. VI. 463.

⁵⁸ Először Konstanzban említik 1415. július 16-án. ZsO. V. 871.; Angliai tartózkodásáról közvetett forrás szól: familiárisa, Baracscai Loránd adománya (lásd fentebb). Konstanz: 1418. március 8.: ZsO. VI. 1604.

⁵⁹ Lausanne: *Itinerar König und kaiser Sigismunds von Luxemburg*, 95.; 1415. július 25–26.: ZsO. V. 900.

Leszteméri Imre

Leszteméri „Veres” János fia Imre 1418-ben kapott pallosjogot családi birtokaira, mivel hosszú ideje, Isztriától Franciaországon át Angliáig és Németországig szolgálta a királyt.⁶⁰ Később allovázmesterré nevezik ki (1420–23), majd címereslevéllel is jutalmazták.⁶¹ Az adománylevelek arról is tanúskodnak, hogy Burgundiában is tett szolgálatokat a királynak. Leszteméri a tagja lehetett azon küldöttségnek, Szirmai Györggyel együtt, akiket Zsigmond a burgundi herceghez küldött, egy esetleges közös, angol–magyar–burgundi franciaellenes szövetségről tárgyalandó. Leszteméri Burgundiában járhatott tehát, hogy a tervezett calais-i találkozóra hívja Félelemnélküli Jánost.⁶² Pataki Perényi Miklós lovászmester familiárisa volt, vele együtt mehetett Aachenbe. A terebesi ághoz tartozó familiárisként pedig elkísérhette Pataki unokafivérét, Jánost Angliába.⁶³

Makrai (Gacsalkéri v. Gacsai) Benedek

Makrai Benedek, bár fényes egyetemi karriert futott be mint mindkét jog licenciátusa, Zsigmond udvari lovagjaként a király közvetlen tanácsadói környezetébe tartozott. Jóllehet ő is részese volt az 1403-as felkelésnek, „rehabilitálták”, és újra elnyerte a király kegyét: 1412-ben *relator*, 1416-ban udvari lovag.⁶⁴ 1412-ben közreműködik a német lovagrend és Lengyelország viszályának elsimításában, illetve lengyel–litván–német ügyekben majd-hogynem Zsigmond külpolitikai szakértőjévé válik.⁶⁵ Valószínűleg Párizsból csatlakozott a konstanzi zsinatra felvonuló magyar kísérethez, s már ott kapta udvari lovagi titulussát, ami, tekintve egyetemi tanárságát (*magister in artibus*), inkább formálisnak mondható. Makrai Angliában járt Zsigmonddal, s részese volt a Garai Miklós vezette, 1416 júniusában Párizsba induló tárgyalóküldöttségnek.⁶⁶ A *doctor utriusque iuris* Makrai, a párizsi egyetem tanára s angol nemzetének *procurator*a igen jó angliai–franciaországi kapcsolatokkal bírt, s Zsigmond Párizsban is igénybe vette diplomáciai szolgálatait.⁶⁷ A párizsi tárgyalások után visszatér Konstanzba, 1418-ban Konstanzból rendeli Zsigmond egy újabb lengyel–litván konfliktus elrendezésére.⁶⁸

⁶⁰ Strassburg: 1418. június 25.: ZsO. VI. 2088.

⁶¹ Királyi ember: 1417. november 28.: ZsO. VI. 1179.; Allovázmester: 1420. november 10.: ZsO. VII. 2335.; Nürnberg: 1422. szeptember 17.: Szendrei János: *A Leszteméri család címereslevele 1422-ből*. Turul, 9. évf. (1891) 171–173. 172.; Monumenta Heraldica I. 36.;

⁶² Canterbury: 1416. augusztus 22.: ZsO. V. 2223.

⁶³ Engel: *Magyarország világi archontológiája*, II. 145.; Pataki Miklós Aachenben: Aachenben 1414. szeptember 8.: *Peduricolaus*: DRTA VII. 249.; 1416. májusában Magyarországon volt. ZsO. V. 1878.

⁶⁴ ZsO. II/1. 2636.; ZsO. III. 1951.; 2671.; 1416: ZsO. V. 2204.

⁶⁵ ZsO. III. 2563.; 2742.; 2745.; 2925. (Csucs uraként említve.); 3104–6.; 3126–28.; 3155–56.; ZsO. IV. 10.; 13.; 15.; 25.; 76.; 87.; 106.; 245–47.; 286. (Zsigmond subdelegátusa.)

⁶⁶ Canterbury: 1416. augusztus 13–15.: ZsO. V. 2204.; Calais: 1416. szeptember 8.: ZsO. V. 2271.; 2280.

⁶⁷ Lásd még: Heilig, Konrad: *Zur Geschichte der ältesten Ungarischen Universitäten und des Magisters Benedikt von Makra*. A Bécsi Magyar Történeti Intézet Évkönyve, 1931. 41–49.; Gábrriel Asztrik: *Magyar diákok és tanárok a középkori Párizsban*. Egyetemes Philológiai Közlemények, 62. évf. (1938) 182–207.; Eckhardt Sándor: *Magyarok a középkori francia egyetemeken*. Századok, 77. évf. (1943) 415–419.

⁶⁸ ZsO. VI. 1410.; 1418 augusztusában Pforzheimben tartózkodik: ZsO. VI. 2236., majd együtt tér haza Zsigmonddal: 1418 novemberében a király bírótársa Passauban: ZsO. VI. 2438.

Mellétei Baróc János

Mellétei Baróc János angliai tartózkodásáról közvetett bizonyítékunk van: egy családi adománylevél megerősítését kéri a királytól londoni látogatása idején.⁶⁹ Ez természetesen nem feltétlenül jelenti, hogy a kérvényező a helyszínen tartózkodott, abból lehet azonban erre következtetni, hogy Konstanzban kapott a királytól címeradományt 1415-ben, azaz a királyi kíséret tagja volt.⁷⁰

Mikófalvi András

Mikófalvi Simon fia András angliai tartózkodása során részesült birtokadományban, ugyanazon a napon, amikor a canterburyi szerződést megkötötték.⁷¹ Igen fontos szerepet játszhatott Zsigmond belső tanácsosai között is, amit az is igazol, hogy az oklevél *specialis aulicus nostre maiestatis*-nak titulálja (*aulae regiae iuvenis* 1409-ben, *procurator regis* 1413-ban).⁷²

Mikolai László

Mikolai István fia Mihály és fia, László érdemeit egy 1417-es adománylevélben ismeri el a király: László „Aragónia, Franciaország és Anglia után, jelenleg Alamaniában sok költséggel oldala mellett *cum decenti apparatu* teljesít”.⁷³ Kifejezetten Lászlót említi az oklevél, jelezvén, hogy ő jelenleg is (1417 novemberében) a királlyal van; apja, Mihály pedig már nem. Mihály szolgálatait is méltatja egyébként az oklevél, amelyeket „régől fogva tett” az egyházi unió érdekében. Fia is és ő is elkísérte Zsigmondot Konstanzba.⁷⁴ Egy 1416. szeptemberi oklevél Mikolai Mihályt is megnevezi, mint királyi kiküldött országnagyot, ezért feltehető, hogy ekkor Magyarországon teljesít szolgálatot.⁷⁵ Nem találjuk viszont „otthon” egészen 1417. március 15-ig, feltehető tehát, hogy ő is járt Angliában Zsigmonddal, s 1416 őszén indult csak haza.⁷⁶

László ahhoz a csoporthoz tartozott, akik az udvar tagjaiként mindenhová elkísérték Zsigmondot, ha kellett, saját költségen.⁷⁷ László közbenjárására történhetett, hogy Mikolai Mihály pécsi egyházmegyei lovag a pápától néhány héttel a megválasztása után bűnbocsánatot eszközölt ki Konstanzban.⁷⁸ László járhatott közbe azért is, hogy atyafia, Mikolai Domoikos fia János kérésére a király elengedjen egy bírságot.⁷⁹

⁶⁹ London: 1416. május 22.: ZsO. V. 1912.

⁷⁰ 1415. március 24.: ZsO. V. 412.; Nyáry Albert: A Mellétei Baróczy-család armálisa 1415-ből. Turul, 1. évf. (1883). 1. sz. Turul, CD-ROM.

⁷¹ Leeds Castle: 1416. augusztus 16.: ZsO. V. 2209. Szolgálataiért „pro reformatione sacrosante universalis ecclesie et pro omni Christi fidelium salutis promotione et procuracione”. A következő birtokokban részesült: Szadafölde, Illyésfölde, Domaháza/Hangonyfő (Gömör); Kissutóc (Nyitra).

⁷² ZsO. II. 6609.; ZsO. IV. 1110. Katonai érdemei igen jelentősek lehettek, hiszen a bosnyák báni székhelyből ellenőrizte Boszniát: Bobovac várnagya volt már 1408-ban: Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 282.; ZsO. II. 5951.; Boszniai szolgálataiért kap földet. 1409: ZsO. III. 7212.; 1412: ZsO. III. 1738.; 1413: ZsO. IV. 400.; 1419 júniusában tér vissza az országba. ZsO. VII. 619; Királyi ember: 1419: ZsO. VII. 728.

⁷³ Konstanz: 1417. november 30.: ZsO. VI. 1182.; (Polgár, Valkó). Beiktató oklevél: Konstanz: 1417. december 6.: ZsO. VI. 1199.

⁷⁴ 1415. március 22.: ZsO. V. 388.

⁷⁵ Valkó és Szerém megyékbe Szántói Lack Dáviddal és Kórógyi Fülppössel együtt. ZsO. V. 2255. Mihály már 1402-ben aulicus volt. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 495.

⁷⁶ ZsO. VI. 236.

⁷⁷ *aule nostre iuvenis*: 1417: ZsO. VI. 1182.; udvari familiáris: 1423: Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 502.

⁷⁸ 1417. december 11.: ZsO. VI. 1231.

⁷⁹ Konstanz: 1417. február 24.: ZsO. VI. 154.

Mindszenti Antal

A Körös megyei várjobbágyi-nemesi sorból származó Mindszenti Tamás fia Antal 1417-ben nyert armálist németországi, franciaországi, toszkánai, lombardiai, aragóniai és angliai szolgálataiért.⁸⁰ Zsigmond egyik legközelebbi tanácsadója lehetett nemcsak udvari familiárisként, hanem asztaltársként (*commensalis*) is. 1411 óta volt a király kíséretében, s diplomáciai ügyekben igen jártas „szakemberré” vált. A Mindszentiek karrierjüket minden biznnyal a Kanizsaiak familiájában kezdték.⁸¹ Antal hamarosan *aulicus*ként és királyi nótáriusként tűnt fel.⁸²

Mokcsa/Mokcsai (Musca) Bertalan⁸³

Mokcsa/Mokcsai (Musca) Bertalan udvari lovagnak maga az angol király állított ki *salvus conductust*. Mokcsait még a király érkezése előtt rendelte Zsigmond Angliába látogatását előkészítendő, aki 1416 április végén már V. Henriknek járt.⁸⁴ Az angol okleveles anyagban ugyancsak szerepel egy magyar követ, aki Zsigmond látogatása előtt járt az angol udvarban.⁸⁵

Nagyhatvani/Hatvani/Lublói/Horváti Miklós

A Báncsa nembeli, a Horvátiakkal rokon Nagyhatvani Miklós udvari lovag ugyancsak annak a küldöttségnek a tagja volt, amelyet Garai Miklós vezetésével bízott meg a király Londonban, hogy a francia királlyal tárgyaljanak a béke lehetőségeiről.⁸⁶ Előzőleg Lyonban találjuk a király társaságában *relator*ként.⁸⁷ A párizsi tárgyalások után visszatért Konsztanzba.⁸⁸ Feltehetően azonosíthatjuk azzal a Nichole Lowelowe [=Lublói] lovaggal, akit a Londoni Krónika említ.⁸⁹

Nyárádi Miklós

Nyárádi Miklós Zsigmond királyi káplánja – egy oklevél tanúsága szerint, melyben a pápától kéri, hogy adja neki azt a veszprémi és győri kanonokságot, amelyet XXIII. János már neki ígért – a királlyal Aragóniában, Franciaországban és Angliában járt.⁹⁰

Pálóci Mátyus, Imre és György

A Pálóci-fivérek mindegyike járt Lombardiában, Aragóniában, Franciaországban és Angliában is Zsigmonddal.⁹¹ Imre részére Londonban is állít ki a király egy pertilalmi okleve-

⁸⁰ Konstanz: 1417. május 12.: ZsO. VI. 429.

⁸¹ Mindszenti Ádám comes terrestris Körösben. ZsO. VI. 218.; János zalai alispán a Kanizsai Miklós familiárisa volt. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 236.

⁸² 1412: ZsO. III. 2545.; 1417. május 12.: ZsO. VI. 429.

⁸³ Egy Mokcsai Pál borsodi alispánról tudunk, aki Pálóci Máté ispánsága idején volt hivatalban, ő az ungi Mokcsaiaktól származott, s feltehetően rokona (fia?) Bertalan Pálóci Györggyel került Angliába. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, II. 169.

⁸⁴ Rymer, Foedera. [Londoni kiadás] I–XX. London, 1704–35. IX. 342.; Westminster: 1416. április 26.: ZsO. V. 1812.; 1819.; 1824. *Salvus conductusa* augusztus 1-ig szólt.

⁸⁵ Calendar of Close Rolls. Henry V. Vol. I. AD 1413–1416. 108.

⁸⁶ Horváti Pál és János unokaöccse volt, és az 1403-as felkelésben hűtlennek is minősítették, de újra elnyerte a király kegyét. ZsO. II/1. 2718.; Canterbury: 1416. augusztus 13–15.: ZsO. V. 2204.; Calais: 1416. szeptember 8.: ZsO. V. 2271.

⁸⁷ 1416. február 3.: ZsO. V. 1497.

⁸⁸ Calais: 1416. szeptember 8.: ZsO. V. 2280.; 2271.

⁸⁹ The Chronicles of London, II. Cleopatra C IV, 1416: 124. f. 29.

⁹⁰ Konstanz: 1417. december 7.: ZsO. VI. 1211.

⁹¹ Mátyus, Imre és György: Párizs-Aragónia-London: 1419: „(servitia) in Lombardie et Almanie, necnon regnorum Arragonie, Francie et Anglie”: ZsO. VII. 1048.; Engel Pál: Zsigmond bárói – rö-

let.⁹² Ugyancsak kiemeli Imre angliai, németföldi, isztriai stb. szolgálatait egy 1417-ben Konstanzban kiadott adománylevél.⁹³ Imre is feltehetőleg ahhoz a körhöz tartozott, amely minden útjára elkísérte a királyt.⁹⁴ Konstanzban is ott van a kezdetektől, és Zsigmonddal együtt tér haza a zsinat befejezése után.⁹⁵ Imre még 1418 júniusában Konstanzban van, ugyanis testvérei nevében ad elő kérést a királynak.⁹⁶ Mátyus és György szepesi prépost előbb hazatérhetett, mert 1418-ban már az üresedésben lévő esztergomi érsekség *vicarius in spiritualibus generalis*-a (jóllehet a prépostságot megtartva 1419-ig).⁹⁷ Mátyus – a fent idézett oklevél állításával ellentétben – lehetséges, hogy el sem utazott Angliába, mivel a fent idézett pertilalmi oklevélben úgy áll, Imre és György fivérük nevében adták elő kérésüket Londonban.⁹⁸ Mátyus 1417. májusában már otthon van, *generalis congregatiot* tart a szabolcsi és a borsodi nemesek számára.⁹⁹ 1418-ban viszont újra Konstanzban találjuk.¹⁰⁰

Pelsőci Bebek Péter

Az Ákos nembeli Pelsőci Bebekék vámosi ágából származó Pelsőci Bebek Pétert annak ellenére vette a pártfogásába Zsigmond, hogy apja, Detre nádor az egyik legnagyobb ellenfele s az ellene szőtt összeesküvés lelke volt (*aulicus*, 1412; *aule nostre miles*, 1414).¹⁰¹ Egy adománylevél tanúsága szerint Péter elkísérte Zsigmondot angliai útjára.¹⁰² Ugyancsak „megbocsátott” Zsigmond a konspirátor Bebek Imre családjának: Péter unokatestvére, András *aulicus* ott volt a királlyal Aachenben és Konstanzban, ahol lovászmesterré nevezték ki.¹⁰³ Bebek András tagja Zsigmond aragóniai küldöttségének is.¹⁰⁴ Nincs azonban konkrét adatunk arról, hogy Angliába is elkísérte volna a királyt. Valószínűbbnek tűnik, hogy például Kusalyi Jakcshoz és az 1416 tavaszán Aragóniába és Kasztíliaába küldött követekhez hasonlóan Calais-ban várta a királyt 1416 szeptemberében.¹⁰⁵

vid életrajzok. In: Beke László – Marosi Ernő – Wehli Tünde (szerk.): *Művészet a Zsigmond korban*. I–II. Bp., 1987. I: Tanulmányok. 114–30.; 405–58. 436. jegyz. 7.

⁹² London: 1416. június 21.: ZsO. V. 2045.

⁹³ Konstanz: 1417. július 22.: ZsO. VI. 713.

⁹⁴ 1409: borsodi ispán; diósgyőri várnagy; 1411: hevesi és abaúji ispán. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, II. 185.; *specialis aulicus*: 1414. július 31.: Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 501.; relator: Konstanz: 1415. március 26.: ZsO. V. 417.; *aule nostre miles*: London: 1416. június 21.: ZsO. V. 2045.

⁹⁵ Konstanzban: 1418. január 23.: ZsO. VI. 1409.; Konstanzban birtokokat nyer: 1418. május 1.: ZsO. VI. 1832.; 1418. június 26.: ZsO. VI. 2093.; Passauban: 1418. december 13.: ZsO. VI. 2620–2621.

⁹⁶ Konstanzban kér hordozható oltárt az újonnan választott pápától: 1418. január 23.: ZsO. VI. 1409.; 1418. június 26.: ZsO. VI. 2093.

⁹⁷ Ulmból ír neki a király: 1418. szeptember 12.: ZsO. VI. 2347. Igaz, áprilisban még Konstanzban állít ki számukra megerősítő oklevelet. ZsO. VI. 1810.; 1832.; ZsO. VI. 2554.

⁹⁸ London: 1416. június 21.: ZsO. V. 2045.

⁹⁹ ZsO. VI. 457. Valószínűleg azért is kellett hazatérnie, mert a bosnyák háborúban fogságba esett urak kiváltására kivetett taxát behajtandó királyi kiküldöttek nevezték ki Ung és Bereg megyékbe 1416. szeptember 4-én. ZsO. VI. 2255.; Mátyus: 1400-tól udvari ifjú, 1409-től diósgyőri várnagy, borsodi, abaúji, szabolcsi ispán; 1411-től hevesi ispán, 1412-től udvari familiáris és *specialis aulicus*. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, II. 185.

¹⁰⁰ Konstanzban (Mátyus): 1418. február 6.: ZsO. VI. 1467., március 28.: VI. 1691.; Egy 1423-as oklevél újra felsorolja Mátyus és Imre Zsigmondnak tett szolgálatait. 1423. október 28.: DL 71938.

¹⁰¹ Archontológia I. 500.

¹⁰² Konstanz: 1417. augusztus 22.: ZsO. VI. 822.

¹⁰³ Aachen: 1414. szeptember 8.: *Verguefiam Vaida Siandrias*: DRTA VII. 249.; *dominus weydas-andreas*: Imre vajda fia András: Zichy, XII. 107.; követ Aragóniában: Narbonne: 1415. szeptember 10.: ZsO. V. 1048.

¹⁰⁴ Ugyanott

¹⁰⁵ Valószínűleg a Calais-ból Konstanzba vezető út során halálozott el.

Perényi János

Perényi János az egyetlen magyar, akinek címerpajzsa körül, például tőketerebesi sírkövén megjelenik a Lancaster-ház devizája, az úgynevezett SS lánc v. gallér(ék).¹⁰⁶ A források több helyen is kiemelik Zsigmondnak tett szolgálatait Angliában, s valószínűsíthető, hogy jó, személyes kapcsolatban állt V. Henrik angol királlyal vagy a Lancaster-ház többi tagjával, akiknek joguk volt az SS-insigniat adományozni. Feltehetően ezek a kapcsolatok angliai útján vagy akár korábban, Konstanzban alakultak ki, tárgyalhatott az angol külpolitika irányítóival vagy az angol zsinati követség tagjaival, esetleg Gloucester hercegével).¹⁰⁷ Perényi igen aktív volt a zsigmondi külpolitikában. Több birtokadománylevél is kiemeli külhoni szolgálatait – nagyszámú kíséretével – Nyugat-Európában, diplomáciai tehetségét, különös tekintettel a konstanzi zsinatra s munkálkodását a schizma megszüntetésén – amin valószínűleg Perényi tárgyalásait kell értenünk.¹⁰⁸ (Apja, Imre is járt Aachenben.¹⁰⁹) Erről árulkodik, hogy az uralkodók még Zsigmond halála után is szinte elárasztották adományokkal, hangsúlyozva Zsigmondnak tett külhoni munkálkodásait.¹¹⁰ Valószínű, hogy fivére, István is vele utazott Angliába is, igaz, ezt konkrét okleveles adat nem támasztja alá.¹¹¹

¹⁰⁶ Perényi Imre titkos kancellár fia, a terebesi ágból: *aulicus*: 1415. október 29.: ZsO. V. 1170.; udvari lovag: 1420. szeptember 22.: ZsO. VII. 2215.; Engel Pál – Lövei Pál – Varga Livia: *Zsigmond-kori bárói síremlékeinkről*. Ars Hungarica 1983. 36–37. X. tábla.; Csergheő Géza cikkében – *A Perényiek középkori síremlékei*. Archaeológiai Értesítő (Új Folyam), 8. évf. (1888) 300. – tévesen tulajdonítja az SS insignia-t a ciprusi Lusignan királyok Kardrendje jelvényének.

¹⁰⁷ Albert oklevele Sáros vár adományozásáról: „Albert király azon érdemeknél fogva, amelyeket Perényi János, Zsigmond király idejében királyi étekfogómeister... Zsigmond király idejében, főleg mikor a konstanci zsinattal és Zsigmond királynak az egyház egysége érdekében tett utazásai alkalmából a királlyal együtt szépszámu kíséretével megjárta Germanie, Francie, Anglie, Aragonie et alias quamplures regnorum ac mundi partes...” Magyar Országos Levéltár. A Középkori Magyarország Levéltári Forrásainak Adatbázisa CD-ROM. Bp., 2001. (a továbbiakban: KMLFA). Mohács előtti Gyűjtemény: DL 13410. 1439. június 27.; Erzsébet királyné Perényi Jánosnak. „azokért a szolgálatokért, amelyeket Perényi János az ő édesapjának: Zsigmond királynak tett, midőn familiarisainak nagy kíséretével Germanie, Francie, Anglie, Aragonie et alia quam plurima regna et mundi partes járt be királya társaságába.”: KMLFA. DL 38655. 1438. november 4.

¹⁰⁸ V. László adománya: Perényi Jánosnak, Zsigmondnak Angliában és máshol – kiemelve nemcsak Konstanzban volt a király mellett, hanem ugyanavval a kísérettel bejárta a királlyal Germanie, Francie, Anglie, Aragonie, Lyrgenie, Polonoie ac Bohemie et alias quamplures regnorum et mundi partes. KMLFA. DL 14627. 1453. február 4. Ugyancsak jelen volt Zsigmond prágai koronázásán. Mályusz Elemér: *Zsigmond király uralma Magyarországon*. Budapest, 1984.

¹⁰⁹ 1414. szeptember 8.: *Peron Emerich*: DRTA VII. 249.

¹¹⁰ A sárosi mindkét Tulczeg/Töltszék nevű birtokot új adományként kapja Zsigmondnak tett szolgálataiért. DL 13413. 1439. június 29.; Fülek várát is szolgálataiért kapja: DL 13414. 1439. június 29.; Emődöt és Vizsolyt hasonlóképpen a Zsigmond mellett eltöltött külpolitikai szolgálatért: DL 71976. 1438. február 15.; Erzsébet 1438-ban felhatalmazza, ugyancsak hangsúlyozva apjának tett szolgálatait, rendkívüli taxa kivetésére. DL. 13248. Fülek város és vár, Jolsva város és vár: és a hozzájuk tartozó birtokok jobbágyságra éppúgy vethet ki rendkívüli adót, mint örökös birtokai jobbágyságra.

¹¹¹ Említést tesz Perényi János testvérének Istvánnak, királyi asztalnokmesternek a „hűséges szolgálatairól, különösen, hogy urát és királyát *partes Alamannie, Lombardie et Tuscie peragraret*, mindenütt vele volt és urát kitartóan szolgálta, de útközben megfázott és legyengült, úgy hogy kevéssel visszatérte után meghalt”. KMLFA. DL 14627. 1453. február 4. Jóllehet ez utóbbi oklevél csupán a római császári koronázást közvetlenül megelőző utakat említi meg, István feltehetően fivérevel utazott már Konstanzba is, mivel sok helyütt együtt szerepel bátyjával. János és István nincsenek az országban 1417 júliusában: 1417. július 11.: ZsO. VI. 665. Sírkövén azonban nem található az SS insignia. Csergheő: *A Perényiek középkori síremlékei*, 299.

Rihnói-Perényi Miklós

A rihnói ágból való Perényi Pál fia Miklós nagyon fiatalon emelkedett fel: már 1411-ben *aule nostre iuvenis* és az udvar tagja volt, s néhány évvel később lovászmester (1417), valamint a kunok és a jászok bírása (1419).¹¹² Igen nagyra értékelte Zsigmond Rihnói nyugat-európai diplomáciai tapasztalatát, hiszen már 1411-ben Wittelsbach Lajos rajnai palotagrófhhoz küldte követségbe.¹¹³ Nagyon közel állhatott tehát Zsigmondhoz, ezért is vitte magával az útjai szinte mindegyikére, Angliába is. 1417-ben Konstanzban hatalmas birtokadományt kap Lombardiában, Franciaországban, Németországban, Aragóniában és Angliában tett szolgálataiért; majd Konstanzból hazatérve elnyeri a lovászmesterséget.¹¹⁴ Okleveles adatok tanúskodnak arról, hogy ugyanazt az útvonalat járta be, mint amit a királyi itinerárium tanúsága szerint Zsigmond. Konstanzban találjuk, amikor a király 1417 januárjában visszatér Angliából.¹¹⁵

Petneházi/Petenyházi v. Petenye Márton

Petneházi/Petenyházi Márton elkíserte a királyt Lombardiától Angliáig minden útjára, amiért címeradományban, illetve pallosjogban részesült.¹¹⁶ Mindegyik adománylevél hangsúlyozza Márton angliai szolgálatait. *Aulicus* (1417), később országgyűlési követ (1444).¹¹⁷ Atyafiairól tudjuk, hogy a Pálócik familiárisai, így feltehető, hogy a Pálóci fivérek kíséretében jártak Angliában.¹¹⁸

Rozgonyi István

A monyorósi ágból való Rozgonyi László fia (id.) István is Zsigmond legbelsőbb udvari köréhez tartozott.¹¹⁹ Perpignanból és Párizsból unokatestvéréhez, Simon fia Istvánhoz és öcséhez, Péter dömösi préposthoz írott levelei igaz művelődéstörténeti unikumok. Párizsból írott levelében szól a király tervezett angliai utazásáról is amelynek maga is részese volt.¹²⁰

¹¹² 1411.: ZsO. III. 430.; Zs. III. 1455.; 1417. május 9.: ZsO. VI. 423.; 1419. október 12.: ZsO. VII. 1013.; Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 148.; II. 190.

¹¹³ Egy 1411. május 5-i oklevél szerint Perényi azt tervezi, hogy „Almania”-ba indul. ZsO. III. 1430. A követség igen fontos volt Zsigmondnak, Jodok morva őrgróf halála (1411. január 18.) után, a sikertelen 1410-es választást követően megpróbálta ismét német királlyá választatni magát. Pfalzi Ruprecht halála után immár egyre biztosabbá kívánta tenni a megválasztását. Ezért követeket küldött a pártján álló választókhoz: Werner trieri érsekhez; Lajos bajor herceghez. 1411. június 4.: ZsO. III. 524.; 1411. július 1.: ZsO. III. 634.

¹¹⁴ Konstanz: 1417. május 9.: ZsO. VI. 423. Június 15-én adtak ki egy birtokbaiktató oklevelet: ZsO. VI. 580.; Werde (Vö. *Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg*, 97.: Donauwörth): 1417. szeptember 27.: ZsO. VI. 2374.

¹¹⁵ Zsigmond 1417. január 27-én ér vissza Konstanzba. 1417. február 2-án már Perényi is ott van vele. ZsO. VI. 1453–54. Ez utóbbi oklevél is megemlíti angliai szolgálatait „ifjú éveitől kezdve”.

¹¹⁶ Monumenta Heraldica I. 46–47.; Fejérpataky László: *A Petneházy család XV. századi címeres levelei*. Turul, 6. évf. (1888) 11–14.; Áldásy: *A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címeres levelei*, 1904–23., I. 9.; Konstanz: 1417. július 25.: ZsO. VI. 737.; Konstanz: 1417. október 8.: ZsO. VI. 1000.; Thaly Kálmán: *A Petneházy család származékrendje*. Turul, 12. évf. (1894) 48–59. 48.; MOL Címereslevelei, DL 50516.

¹¹⁷ Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 502.; 522.

¹¹⁸ János dédesi várnagy: Pálóci Mátyus fiának, Simonnak a familiárisa. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 298.

¹¹⁹ Udvari lovag, bakonyi ispán, essegvári várnagy (1410): Engel: *Magyarország világi archontológiája*, II. 206.; Zsigmond római koronázásán is részt vesz: Csukovits: *Egy nagy utazás résztvevői*, 1998. 34.

¹²⁰ Áldásy: *Rozgonyi István levele*, 1900. 452.; „pacem et concordiam faceret inter ipsum regem Francie et regem Anglie ... sed tamen sciat, quod primo et principaliter audiveramus, quod homines regis Anglie fuissent convicti per homines regis Francie, et hoc non fuit verum, quia

Egy oklevél tanúsága szerint 1416-ban Londonban tartózkodik.¹²¹ Már 1415 őszén diplomáciai szolgálatban találjuk a királlyal Aragóniában.¹²² A következő év elején a veszprémi püspökség kormányzójává nevezi ki a király, valószínűleg a Perpignanból Párizs felé vezető úton, amivel levelében el is büszkélkedik.¹²³ Londonból követi a királyt Konstanzba.¹²⁴ Az ő szolgálatait is elismeri a király, amikor a kíséretében lévő István öccsét, Pétert veszprémi püspökké nevezi ki.¹²⁵

Simon (Dominis), trauai püspök

Dominis Simon trauai püspök minden bizonnyal elkísérte a királyt Angliába, mivel az őt küldte Párizsból, illetve Canterburyből a konstanzi zsinati német nemzethez, hogy tájékoztassa tárgyalásairól.¹²⁶ Iratokat is küldött általa a franciákkal folytatott tárgyalásairól.¹²⁷ Konstanzban találjuk 1417–18 folyamán, szolgálataiért *consiliarius*-szá nevezi ki Zsigmond.¹²⁸ Igen magasra emelkedik a csillaga: a német nemzet a pápaválasztó konklávét egyik tagjaként őt delegálja 1418-ban; ő is nyitotta meg a konklávét ünnepi miséjével.¹²⁹ A zsinat berekesztése után Zsigmond érdekeinek képviselésében az újonnan választott pápa mellett hagyja, s Simon V. Mártonnal tart Genfben 1418 augusztusában.¹³⁰

Szécsényi „Salgói/Salgai” Miklós

Szécsényi Simon fia Miklós angliai tartózkodásáról nincs konkrét adatunk, viszont ő rejtőzhet a „laske Michell” név alatt a Londoni Krónikában,¹³¹ főként mivel a Richental-krónikában a „Nicolaus Laschago von der Loben” név alatt azonosították.¹³² Tehát az e néven Konstanzban végig részt vevő személy és a Londoni Krónika adata (laschago~laske) igen

Francigeni erant convicti, nunc vero die hesterna percepiimus quod homines regis Anglie fuissent convicti per Francigenos, ibique ex ipsis de Anglia duo milia vel citra interemissent, ... dominus noster rex laboraret iter suum arripere versus Angliam ... sed si non permittunt ipsum transire, tunc laborat pro eo ut consilarii supradicti regis Anglie in medium ipsorum Francorum permittant venire ...”. Áldásy Antal: *Rozgonyi István levele Párizsból 1416. március 14-ről*. Történelmi Tár (Új folyam), 3. évf. (1902) 575–577.

¹²¹ *relator*: London: 1416. május 22.: ZsO. V. 1912.; Schönherr: *Az Anjou-ház örökösei*, 524. Schönherr említi Rozgonyi Simon fia Györgyöt is Londonban, róla azonban nincs konkrét adatunk. Ugyanott.

¹²² Erről egy perhalasztó oklevél tanúskodik: 1415. szeptember 2.: ZsO. V. 999.; Korábban is Aachenben: 1414. szeptember 8.: *Resquoy Estewan*: DRTA VII. 249.

¹²³ „Stephanus de Rozgon Gubernator Episcopatus Vesprimiensis frater vester”. Áldásy: *Rozgonyi István levele Párizsból*, 1902. 575.; 1416. március 14.: ZsO. V. 1661.

¹²⁴ Aachenban: 1416. december 13.: ZsO. V. 2505.; Konstanzban: 1417. február 24-én.: ZsO. VI. 153–54.

¹²⁵ Konstanz: 1417. augusztus 15.: ZsO. VI. 801.

¹²⁶ Fraknói Vilmos: *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szent-Székkal*. Vol. I–III. Budapest, 1901. I. 335.; Katona, Stephanus: *Historia critica regum Hungariae*. Budae, 1790. XII. 246.

¹²⁷ Canterbury: 1416. augusztus 22.: ZsO. V. 2223.

¹²⁸ Előszőr: Konstanz: 1417. március 22.: ZsO. V. 254.; királyi tanácsos: Genf: 1418. augusztus 30. 1418.: ZsO. VI. 2281.

¹²⁹ Konstanz: november 5. 1417.: ZsO. VI. 1073.; Konstanz: november 17. 1417.: ZsO. VI. 1123.

¹³⁰ Strassburg: 1418. június 26.: ZsO. V. 2095.; Altmann, Wilhelm (Hrsg.): *Regesta imperii XI. Die Urkunden Kaiser Siegmunds (1410–1437)*. Vol. I–II. Innsbruck, 1896–1900. I. 3288.

¹³¹ The Chronicles of London, II. Cleopatra C IV, 1416.: 124. f. 29.

¹³² Richental: *Chronik*, 200.

közel áll egymáshoz. Annyit tudunk Salgóiról biztosan, hogy a pápaválasztás után Velencéből szentföldi zarándoklatra indult.¹³³

Szezsódi Demeter

Szezsódi Demeter 1417-ben birtokadományban részesült, a következő évben pedig címet nyert a királytól aragóniai, katalóniai, franciaországi és angliai érdemei elismeréseképpen.¹³⁴ Demetert litteratusként említi az oklevél, tehát feltehetően az utazó kancelláriában dolgozott.

Szirmai György

Szirmai Pál fia György 1417-ben, többek között angliai szolgálataiért címeradományban részesült.¹³⁵ Egy hónappal később a király megerősítette a Szirmaiakat a család ősi földjeinek a birtokában.¹³⁶ Az oklevelek kedvezményezettjei között szerepel Szirmai Péter *custos capelle nostre*.¹³⁷ Királyi kápolnai hivatalával Szirmai Péter igen magasra emelkedett Zsigmond udvarában, feltehetően annak köszönhetően, hogy a családból György a Szécsényiek familiárisa volt.¹³⁸ Bizonyára Péter kápolnaőri posztjának köszönhető, hogy (unokaöccse?) György is elkísérhette a királyt angliai útjára. Valószínűnek látszik azonban, hogy Péter is a királlyal utazott. Ezt bizonyítja, hogy Zsigmond birtokmegerősítő oklevelének kedvezményezettjei között az első helyen már Szirmai Pétert említik.¹³⁹ Péter részére is átírja a király korábbi, 1417-es adománylevelét, a szöveg azonban konkrétan nem említi Angliát.¹⁴⁰ Péter 1417 júniusában már Konstanzban van, a király a Szirmaiak peres ügyében ugyanis új eljárásra szólítja fel az országbíró.¹⁴¹ Az adománylevelek arról is tanúskodnak, hogy György Burgundiában és Hollandiában is tett szolgálatokat a királynak.¹⁴² Szirmai a fent említett Lesztméri Imrével együtt a tagja lehetett azon küldöttségnek, amelyet Zsigmond a burgundi herceghez küldött, egy esetleges közös, angol–magyar–burgundi franciaellenes szövetségről tárgyalandó. Szirmai is Burgundiában járhatott tehát, hogy a tervezett calais-i találkozóra hívja Félelemnélküli Jánost, illetve ő is tagja lehetett azon küldöttségnek, amely Vilmos holland-hennegau grófot kereste fel. Az oklevélben azokról a tárgyalásokról lehet

¹³³ Velence: 1418. március 14.: ZsO. VI. 1647. Udvari lovagként is 1418-tól említik. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 502.; Csukovits Enikő: *Középkori magyar zarándokok*. Budapest, 2003. 100.; 148.; 151–52.; Engel Pál: *Salgai Miklós*. Levéltári Közlemények, 63. évf. (1992) 1–2. sz. 15–24.

¹³⁴ Atyafiaival, Dáviddal, Jánossal, Istvánnal és Mihállyal együtt: 1417. május 23. Nagy Imre: *A Szezsódi család és 1418. évi címere*. Turul, 11. évf. (1893) 149–151. 150. Címer: Ulm: 1418. szeptember 11.: ZsO. VI. 2346.; Monumenta Heraldica II. 31.; MOL Címereslevelei, DL 38100.

¹³⁵ Bizonyos, hogy elkísérte a királyt Aragóniába és Franciaországba is. Áldásy: *Rozgonyi István levele*, 1900., 450.; Konstanz: 1417. június 27.: ZsO. VI. 610.; Monumenta Heraldica I. 43.; MOL Címereslevelei, DL 67416.

¹³⁶ Új adományként Szirma (Borsod): Konstanz: 1417. július 22.: ZsO. VI. 712.; 1417. szeptember 15.: ZsO. VI. 922. (Igaz, még 1433-ban is pereskednek ezért a birtokért. DL 38124.)

¹³⁷ A királyi kápolna kanonokja: 1419: ZsO. VII. 590.

¹³⁸ György Szécsényi Simon ajtónállómester familiárisa, majd Damásd (Hont) várnagya 1403-ban (Pál fivérével együtt). Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 297.; ZsO. II. 2796.; Lásd még: Komáromy András: A borsodi és ugoccai Szirmaiak. Turul, 11. évf. (1893) 1. sz. Turul, CD-ROM.

¹³⁹ ZsO. VI. 712.

¹⁴⁰ Konstanz: 1418. március 12.: ZsO. VI. 1629.

¹⁴¹ Konstanz: 1417. június 29.: ZsO. VII. 618.

¹⁴² Borovszky Samu: *A Szirmai család címeres levele*. Turul, 14. évf. (1899) 71–72. 72. Varju Elemér szerint komoly politikai szolgálatokat is tett a királynak. Varju Elemér: *Középkori címeradományainkról*. Turul, 17. évf. (1899) 72–74. 73.

szó, amelyeket Zsigmond követei, például a fent említett Bátori István 1416 őszén, a canterburyi szövetség megkötése után Angliából a kontinensre érve folytattak Wittelsbach Vil-mossal.¹⁴³

Tamási János

Feltehetően Tamási János volt erdélyi vajdát, ajtónállómestert, a Sárkányrend alapító tag-ját említi egy angol forrás Zsigmond londoni kíséretének tagjai között. A „*the grete mays-ter of the howse of the Barouns in henigrey*” kifejezés nem vonatkozhat másra, mint a ki-rályi udvar- vagy ajtónállómesterre, amely tisztet ez időben Tamási töltött be.¹⁴⁴ Egy másik forrás megerősíti az előbbieket, hiszen nemcsak ajtónállómesterként, hanem erdélyi vajda-ként is ismeri Tamásit: „*Janus Vaida grand-maitre d’hôtel du roi*”.¹⁴⁵ Feltehetően Angliá-ból visszatérően halt meg Calais-ben.¹⁴⁶

János fiának, Lászlónak angliai tartózkodását ugyan nem említi oklevél, de tudjuk, hogy Zsigmonddal együtt ér Konstanzba 1417 elején, s rögtön ki is nevezik ajtónállómesterré.¹⁴⁷ Schönherr említi Lászlót a király kíséretében külhoni útjain, az aacheni, német királyi ko-ronázástól Konstanzig.¹⁴⁸ Ezt az is megalapozhatja, hogy László ekkor nincs az ország-ban.¹⁴⁹

Vajai (Vay) András

A király 1417-ben erősíti meg Vajai Demeter fia Andrást (és öccsét Videt) vajai birtokuk-ban, mivel Franciaországba és Angliába kísérte a királyt.¹⁵⁰ András feltehetően néhány nappal a calais-i partraszállás után hazaindult. A család címer- és pallosjog-adományban is részesül, viszont az adománylevél fő kedvezményezettje Ábrahám, nem pedig András. Ő is sok helyütt szolgálta a királyt, de ezek között az oklevél nem említi Angliát.¹⁵¹ Nem is lehe-tett Angliában, egy oklevél szerint 1416 szeptemberében Magyarországon volt.¹⁵² Mindkét oklevél, a címer- és a pallosjogadományozó is kiemeli atyafia, András angliai szolgálatait. A Vajaiak feltehetően a Pálóciak révén kerültek be a király környezetébe, Pálóci Mátyus fa-miliárisai voltak, s András Pálóci Imrével utazhatott Angliába. (Vid 1417-ben is Lombar-diában szolgált.¹⁵³) András csak 1419 elején ér haza.¹⁵⁴ A család tagjaitól nem volt azonban

¹⁴³ Bátori tárgyalásairól: Prága: 1416. július 23.: ZsO. V. 2114.

¹⁴⁴ The Chronicles of London, II. Cleopatra C IV, 1416.: 124. f. 29. Erdélyi vajda (1403-09.): Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 14.; Ajtónállómester (1409-16.): Archontológia I. 49.

¹⁴⁵ DRTA VII. 249.

¹⁴⁶ 1416. július 16-án említik utoljára ajtónállóként: DL 10335. KMLFA; 1416. szeptember 24-én már néhai: DF. 249518. KMLFA; 1417. február 13-án már fia, László az ajtónállómester. Archontológia I. 50.; 1417. március 7.: ZsO. VI. 202.

¹⁴⁷ 1417. február 13.: ZsO. VI. 89.; László a királynál tartózkodik: 1417. február 16.: ZsO. VI. 108.

¹⁴⁸ Schönherr: *Az Anjou-ház örökösei*, 524. Zsigmond római koronázásán is részt vesz: Csukovits: *Egy nagy utazás résztvevői*, 1998. 34.

¹⁴⁹ Távol marad egy – korábbi, 1416-ban zajló – pertől: 1417. február 6.: ZsO. VI. 1464.

¹⁵⁰ Vaja (Szatmár): Konstanz: 1417. február 13.: ZsO. VI. 88. (Igaz, ennek ellentmondani látszik, hogy 1416. május 3-án, július 19. előtt és szeptember 29-én királyi emberként említik. ZsO. V. 1847.; 2122.; 2329.

¹⁵¹ Konstanz: 1418. február 27.: ZsO. VI. 1566.; 1567. Csoma József: Vay Ábrahám címerlevele 1418-ból. Turul, 18. évf. (1900) 49–52. 52.; Monumenta Heraldica I. 47.; Ábrahám Pálóci Mátyus és Imre beregi alispánja (1428–31. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 111.

¹⁵² ZsO. V. 2329.

¹⁵³ ZsO. VI. 88.

¹⁵⁴ 1419. február 14.: ZsO. VII. 109.; Királyi ember: 1419. március 6.: ZsO. VII. 157.

idegen a királyi diplomáciai szolgálat: Miklós, István fia 1411-ben Németországban jár követségben.¹⁵⁵

Zágrábi Dabi Mihály

Zágrábi Dabi Mihály 1430-ban nyert címet, ő volt Zsigmond utazó felcsere-borbélyja (ami azt is jelenti, fogorvosa, s erre az oklevél külön kitér). Angliába is elkíserte urát.¹⁵⁶

Zemlényi Dávid

Zemlényi Dávid 1418-ban részesült angliai érdemeiért címereslevélben.¹⁵⁷ Valószínűleg már az 1410-es évek eleje óta szolgált a királyt különféle útjain.¹⁵⁸

II.

Brassói Sander Antal

Brassói Sander Antal valószínűleg járt Zsigmonddal Angliában. Közvetlen bizonyíték csak arra van, hogy a calais-i tárgyalásokon részt vesz 1416. szeptemberében, tehát feltehetően a királlyal érkezett Angliából. A király egy birtokadományban ismerte el Brassói érdemeit, melyben ugyan csupán Boszniát és Németországot említik, de az utóbbi esetében a szóhasználat sokatmondó: arra utal, Brassói a király útja során mindvégig, *Németországon keresztül* szolgálatában volt.¹⁵⁹

Jánoki/Jányoki András

Jányoki János fia András diák pozsonyi alispán birodalmi nemességet és címet kapott Zsigmondtól, fivérével, Lőrincel és osztályos atyafiával, Szászi Lőrincel közösen 1416 decemberében. A király Aachenben adta ki az oklevelet, Angliából Konstanzba menet, s abból következően, hogy a legtöbb 1417-es megadományozott Angliában is a királlyal volt, azt kell feltételeznünk, hogy Jányoki is ott volt.¹⁶⁰ Ennek ellentmond azonban, hogy június 24-én még minden bizonnyal Pozsonyban volt, csak azután mehetett a királyhoz, s legfeljebb Calais-ban csatlakozhatott hozzá.¹⁶¹

Nánai Kompolt(i) István

Nánai Kompolt(i) István fia István a későbbi (1423–25) országbíró már 1380-ban szerepelt Itáliában zsoldoskapitányként, így akár harcolhatott is közösen az ott igen számosan al-

¹⁵⁵ Perényi-Rihnói Miklóssal: 1411. május 5.: ZsO. III. 430.

¹⁵⁶ Pozsony: Monumenta Heraldica I. 59–60.; Fejérfpataky László: *Zágrábi Dabi Mihály címere 1430-ból*. Turul, 5. évf. (1887) 105.

¹⁵⁷ „Lumbardie, Francie, Angle et presentibus Almanie”. Strassburg: 1418. július 5.: Radvánszky Béla: *Zemlényi Dávid czímerlevele 1418-ik évből*. Turul, 10. évf. (1892) 12–14.; Monumenta Heraldica II. 27.

¹⁵⁸ Radvánszky, 14.; Nem sokat tudunk róla és családjáról: Zemlényi Benedek 1406-ban pálos szerzetes: ZsO. II/1. 4750.; Nagy Iván ismer egy Zemlényit, ő zemléni esperes 1309-ben. Nagy Iván, No.52477.

¹⁵⁹ Zernyest és Tohányt kapta Fehér megyében: Calais: 1416. szeptember 14.: ZsO. V. 2292.; Zimmermann, Franz – Werner, Carl – Müller, Georg – Gündisch, Gustav – Gündisch, Konrad G. – Nussbächer, Genot (Hrsg.): *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*. Vol. I–VII. Hermannstadt, 1892–1991. Vol. IV. 1416–1437. Hrsg. Gündisch, Gustav. Hermannstadt, 1937. 20.

¹⁶⁰ 1416. december 5.: ZsO. V. 2485.; Csoma József: *Mohácsi vész előtti czímerlevelek nyomai*. Turul, 24. évf. (1906) 13–25. 15.

¹⁶¹ ZsO. V. 2211.

kalmazott angol zsoldosokkal.¹⁶² Nánai Kompolt István számára a király Calais-ban bocsát ki egy megerősítő oklevelet, ezért valószínű, hogy azt megelőzően is a király kíséretében volt. A szolgálatait méltató szövegben Anglia nincs konkrétan megemlítve, de a szöveg arra enged következtetni, hogy Zsigmondot több korábbi tárgyalására is elkísérte.¹⁶³ Ennek elmentmondani látszik az az oklevél, amely 1416. szeptemberében királyi megbízottá nevezi ki Pest és Heves megyékbe. Csak az ifjabb Kompolt Istvánról lehet szó, mert apja, idősebb István valószínűleg akkor már nem élt; 1365-ben említették utoljára.¹⁶⁴ Feltehető, hogy Calais-ból rögtön hazafelé indult, hiszen 1417 áprilisában már bizonyosan Magyarországon van.¹⁶⁵

Kusalyi Jakcs László

Kusalyi Jakcs László udvari lovag bizonyosan Calais-ban volt a királlyal 1416. szeptemberében. Angliai szolgálataira nézve ugyan nincs konkrét bizonyítékunk, de Zsigmond olyan fontos feladatokkal bízta meg és olyan magas pozíciókba ülteti, hogy elképzelhetetlen, hogy ne követte volna a királyt már jó ideje külhoni útjai során. Calais-ban bízta meg azzal a királlyal, hogy béreljen hajóácsokat, mivel megtetszettek neki a La Manche-csatornán és a flandriai-németalföldi parti vizeken közlekedő hajók (amivel maga is utazott Calais-t elhagyva Dordrechtig). A források szerint a király elámul az angol-flamand hajók láttán.¹⁶⁶ Kusalyi feladata az volt, hogy egy törökellenes háború céljára hadiflottát építtessen az Adrián. Ezért kinevezték a szigetek (Brazza, Curzola és Faro) comesévé, kormányzójává: *commissarius Dalmatie et insularum gubernator ac dominus comes in Farra*.¹⁶⁷ Ragusa tanácsában is helyet foglalhatott a király rendeletére.¹⁶⁸ (Annak magyarázata, hogy miért nem alkalmaztak közelebbi hajóácsokat, az, hogy Ragusa környékén pestis dúlt akkoriban, s Szicíliából vagy Dél-Itáliából nem tudtak hajóácsokat hozatni, ezért fordulhatott Zsigmond angol-flamand hajóácsokhoz.¹⁶⁹)

Érdekes László bátyja, Kusalyi Jakcs Mihály szerepe. Ő is a calais-i táborban tartózkodott, de bizonyosnak tűnik, hogy nem Angliából érkezett oda. Mihály szinte a legtapasztaltabb és legtöbbet foglalkoztatott diplomatája volt Zsigmondnak, ezért a király el is halmozta tisztségekkel (speciális birodalmi követ; teljhatalmú *procurator*; birodalmi *consiliarius*).¹⁷⁰ Konstanztban természetesen ott volt, Richental „Michel Jäk”-ként ismeri, egy másik forrás *Jaczmahel*-ként.¹⁷¹ Zsigmond aragón útján is részt vett, sőt, Zsigmond Párizsba utazása

¹⁶² 1380: királyi kapitány Itáliában: ADE. III. 387; 1381–82: DL 6875; Zsigmond bírótársa és aulicus már 1411-től: Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 499.; II. 131.

¹⁶³ A hevesi Pélt kapta „szolgálataiért, amelyeket in plerisque nostris et dicti regni nostri arduis agendis et validis expeditionibus nostro lateri adherens ... teljesített, s amelyek során a különböző tárgyalásokon és az ország jelentős sikert igénylő ügyeiben consilii mira maturitate kitűnt”. Calais: 1416. szeptember 29.: ZsO. V. 2327.

¹⁶⁴ ZsO. V. 2255.

¹⁶⁵ ZsO. VI. 361.

¹⁶⁶ Finke: *Acta concilii Constanciensis*, IV. 470.; Október 24-től november 4-utazott az angol hajókon. *Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg*, 97.; Gesta Henrici Quinti, 179. 2. jegyz.

¹⁶⁷ Calais: 1416. szeptember 21.: ZsO. V. 2304.; Calais: 1416. szeptember 23.: ZsO. V. 2318.; Teljes jogú biztos: Aachen: 1416. december 16.: ZsO. V. 2511.; Lesina városát teljes egészében megkapta a flottaépítési költségek anyagi fedezetéül. Calais: 1416. szeptember 22.: ZsO. VI. 2313.; 1416 végén már Raguzában találjuk: ZsO. VI. 2562.

¹⁶⁸ 1417. augusztus 10.: ZsO. VI. 788.;

¹⁶⁹ ZsO. VI. 284.

¹⁷⁰ Lyon: 1416. február 16.: ZsO. V. 1546.; 1547.

¹⁷¹ Richental: *Chronik*, 200.; Zichy, XII. 107.

után ő folytatta a tárgyalásokat Aragóniában és Kasztíliában.¹⁷² Ennek befejeztével Párizsban akart csatlakozni a királyhoz, de már nem érte utol, és csak Calais-ban vett részt az angol királlyal és a burgundi herceggel folytatott tárgyalásokon.¹⁷³

Vidastelki (ludbregi) Turóci Pál

Vidastelki Turóci Pál, királynéi (később királyi) udvari ifjú, királynéi alasztalnokmester és officiális személyesen fordult a királyhoz annak calais-i tartózkodása alatt, hogy erősítse meg és írja át egy korábbi adományát.¹⁷⁴ Korábban Konstanzban is a király kíséretében volt, 1416 januárjában szolgálataiért birtokokat kapott.¹⁷⁵ Angliából Konstanzba visszaérve a király, ismét elismerve érdemeit, pallosjoggal jutalmazta.¹⁷⁶

III.

Barlai Balázs

Barlait egyedül Schönherr és Kropf említi, más forrás nem támasztja alá jelenlétét.¹⁷⁷ Akiről szó van, az Barla s nem Balázs, hanem Barnabás, Kerepeci István fia Barla [Barnabás] alasztalnokmester (1429-ben), aki Bátori István familiájába tartozva valóban elkísérhette urát Angliába is.¹⁷⁸

Bilkei István

A beregi Bilkei-Bilkai család sarja, Bilkei István királyi és császári *lector* (felolvasó), később *aulicus* minden bizonnyal patrónusának, nyalábi Perényi Péter országbírónak köszönhetette felemelkedését.¹⁷⁹ (Birtokaik éppen Nyalábvár szomszédságában feküdtek.) Felolvasóként a király a legkülönbébb feladatokkal bízta meg, Konstanzban éppen azzal, hogy felolvassa neki Dante *La Divina Commedia*-ját, amit két angol prelátus ajánlott számára. (Robert Hallum, Salisbury és Nicholas Bubbewith, Bath és Wales püspöke felhívta a figyelmét többek között arra, hogyan dicsőítette Dante Zsigmond dédapját, VII. Henrik császárt.)¹⁸⁰ A latin fordítással megbízott **Giovanni Serravalle** éppen 1416 januárjában kezdte meg munkáját Konstanzban. Zsigmond fel volt buzdulva, s alig várta, hogy az első részeket

¹⁷² Ő készíti elő a király aragóniai utazását, hajókat bérel Nizzában: 1415. szeptember 5.: ZsO. V. 1028.; Narbonne: 1415. szeptember 10.: ZsO. V. 1048. Az volt a feladata, hogy elvigye a Sárkányrend insigniáját Ferdinánd király részére. 1416. január 10.: ZsO. V. 1418.; Valladolid: 1416. június 3–4.: ZsO. V. 1960. Ennek a küldetésnek az volt a célja, hogy kipuhatolja, II. János kasztíliai király hogyan vélekedik Pedro de Luna letételéről. Jakcs ennek a küldetésnek a híreit szállította Konstanzba: II. János beleegyezett, hogy XIII. Benedeket letegyék, és Zaragoza érkezét letartóztassák. 1415. június 22.: ZsO. V. 2048. Tárgyalásaihoz lásd: Áldásy Antal: Zsigmond király és Spanyolország. Bp., 1928.

¹⁷³ Avignon: 1416. augusztus 24.: ZsO. V. 2231.; Calais-ban várta a királyt. ZsO. V. 2271.

¹⁷⁴ Királynéi udvari ifjú: 1416: ZsO. V. 1558.; udvari ifjú: 1419: DF 249684; alasztalnok: 1413: ZsO. IV. 1055.; 1416. szeptember 24.: ZsO. V. 2321.; az aula tagja: 1416–19: Archontológia I. 502.; Katona is említi a canterbury-i szerződés szövegéhez csatolt záradékban: Katona: *Historia critica regum Hungariae*, XII. 253.

¹⁷⁵ 1416. január 20.: ZsO. VI. 109.

¹⁷⁶ 1417. április 7.: ZsO. VI. 456.

¹⁷⁷ Schönherr: *Az Anjou-ház örökösei*, 524. Igaz Kropf vitatja. Kropf: *Chronicles of London*, 77.

¹⁷⁸ Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 47.; II. 127.

¹⁷⁹ *lector regius*: 1437. DL 44169.; az aula tagja: 1437. október 19.: DL 44169.; Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 509. Petrovay György: *Lector regius*. Történelmi Tár, 1887. 193–194.; Petrovay György: *A Bilkeyek (1338–1711)*. Turul, 12. évf. (1894) 11–20.; 77–83.

¹⁸⁰ VII. Henriket Dante Jézus mellé helyezi a 30. Cantóban. Marosi Ernő: Könyvek Zsigmond király környezetében. In: *Művészet a Zsigmond-korban*. II. 95–99. 96.

meghallgathassa, ezért valószínűleg a fordítót és a lectort is magával vitte. Erről tanúskodik az az adománylevél, amit Bilkei 1419-ben nyer, bár angliai szolgálatait konkrétan nem említi.¹⁸¹

Raszinjakeresztúri Bocskai Zsigmond és János

Egyházasnyéki Dávid

Pelsőci Bebek Péter angliai szolgálataiért még két familiárisa is birtokadományban részesült: Egyházasnyéki Dávid, valamint raszinjakeresztúri Bocskai Zsigmond és János. Feltehető, hogy ők is urukkal együtt kísérték el Zsigmondot Angliába.¹⁸²

Cillei Hermann

A források szerint Cillei nem lehetett Angliában 1416 nyarán, mivel egy zálogszerződésben szerepelt az év májusában.¹⁸³ Egy 1416-os, Párizsban kelt, Kanizsai János vikáriusnak írt levél tanúsága szerint Zsigmond írt Cillei Hermannnak, hogy haladéktalanul induljon útnak, és csatlakozzon kíséretéhez még az angol királlyal folytatandó tárgyalásokat megelőzően. Zsigmond még Angliába érkezése előtt szerette volna a társaságában tudni a nagy diplomáciai tapasztalatokkal bíró Cilleit. Zsigmond szinte nélkülözhetetlennek tartotta *socer noster carrissimus*-át, aki Konstanzban is megjelent a király kíséretében.¹⁸⁴ 1415 januárjától ápriliséig Konstanzban van.¹⁸⁵ E szerint az április 5-i, Kanizsainak írott levélnél korábban írt Cilleinek, azaz a levél akár áprilisban megérkezhetett Magyarországra. Feltehető, hogy mivel a május 30-i zálogszerződésben Cillei Frigyes is szerepelt, Hermann csak névleg volt 'jelen', és már ekkor elindult a királyhoz. (Tudunk arról, hogy február elején elrabolták javait; az előbbieket olvasatában ez a távollétét kihasználva történhetett.¹⁸⁶) Még akkor sem érhetett azonban azelőtt Zsigmondhoz, hogy az Angliába érkezett volna, hiszen a király már május 1-jén Doverben szállt partra.¹⁸⁷ Valószínű, hogy később csatlakozott Zsigmondhoz, és a calais-i tárgyalásokon már részt vett.¹⁸⁸ Mindenesre egy angol forrás közöl egy bizonyos „horvát grófot” („*the Erle of crawates*”), aki jelen volt Zsigmonddal Angliában.¹⁸⁹ Ugyan Cillei nem volt ekkor horvát-szlavón bán (1406 és 1408 között volt), de feltehető, hogy őt érthette a forrás „horvát grófon”, mivel egy másik forrásban is Cilleit lehet e cím mögött azonosítani.¹⁹⁰ Külföldi utazásáról nem tudunk konkrétabbat, egy biztos, 1417 novemberében már újra Magyarországon és Stájerországban van.¹⁹¹

¹⁸¹ Ahogyan hazaérkezik a király, Bilkei három falut kap, illetve Zsigmond az ő javára dönt egy, a máramarosi Herincséről folytatott birtokperben. Mályusz: *Zsigmond király uralma*, 269.

¹⁸² Egyházasnyéki: Konstanz: 1417. augusztus 22.: ZsO. VI. 822.; Konstanz: 1417. augusztus 22.: Bocskai: ZsO. VI. 823.

¹⁸³ Csáktornya: 1416. május 30.: ZsO. V. 1933.

¹⁸⁴ Konstanzban: *dominus de Czyl*: Zichy, XII. 105.; *Graf Herman von Zil*: Richental: *Chronik*, 193.; Párizs: 1416. április 5.: ZsO. V. 1728.

¹⁸⁵ ZsO. V. 22.; 126.; 449.

¹⁸⁶ Lyon: ZsO. V. 1497.

¹⁸⁷ *Itinerar König und Kaiser Sigismund von Luxemburg*, 96.

¹⁸⁸ Párizs: 1416. április 5.: ZsO. V. 1728.

¹⁸⁹ The Chronicles of London, II. Cleopatra C IV, 1416: 124. f. 29.

¹⁹⁰ J. D. Mansi et al: *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio* (Concilia). vol. I–LIII. Firenze–Párizs, 1757–1927. XXVIII. 639. E szerint „horvát grófként” szóba jöhet mindenki, aki a megelőző néhány évben szlavón, horvát-dalmát bán volt. Csupor Pál (szlavón bán, 1412–15) nem lehetett, hiszen őt 1415 júliusában Boszniában kivégezték. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 20.; Medvei-Albeni János (horvát-dalmát bán, 1414–19) jöhet még szóba, de ő róla nem tudjuk, hogy külföldön járt volna a királlyal; nem is tartozott az aulához vagy Zsigmond belső köréhez. Szántói Lack Dávidról lásd alább. Kropf azt állítja, hogy ez utóbbi Garai Miklóstra vonatko-

Gyalócai János

Gyalócai János, Sitkei Mihály királyi sáfár familiárisa urát követte Zsigmonddal külszági útjai során, s a királynak tett szolgálataiért armálist nyert 1418-ban.¹⁹² A címeradománylevél nem említi ugyan Angliát, de a kifejezés „*Alemanie et diversis mundi partibus*” magában foglalhatja Angliát is. Az oklevél világosan elmondja, hogy Gyalócai Sitkeinek tett szolgálataiért is kapja a címet, s mivel a sáfár járt Angliában, ugyanezt feltehetjük familiárisáról is.¹⁹³

Kanizsai (Hornsteini) János

Kanizsai János, Miklós tárnokmester fia, János esztergomi érsek unokaöccse valószínűleg elkísérte Zsigmondot Angliába. Már Konstanzban ott volt Zsigmonddal és János érsekkel.¹⁹⁴ Angliai tartózkodására nincs konkrét bizonyítékunk, de egy 1415 novemberi perhalasztó oklevél szerint akkor nincs az országban, s egy záloglevél tanúsága szerint János *aulicus* együtt vesz fel kölcsönt Kanizsai János érsekkel együtt teendő külszági utazásuk céljából.¹⁹⁵ Ennél is határozottabban bizonyítja, hogy Hornsteini János a királlyal tartózkodik 1416 őszén, az a perhalasztó oklevél, ami konkrétan ki is mondja, hogy János az egyházi unió érdekében munkálkodik.¹⁹⁶ Feltehető tehát, hogy Hornsteini a királlyal együtt tért vissza Angliából, az oklevél kiadásának időpontjában Zsigmond ugyanis Nijmegenben volt.¹⁹⁷ Így János is a királlyal kellett tartson Calais-ból Konstanz felé. Magyarországon legközelebb csak 1418 júniusában találjuk.¹⁹⁸

Nánai Kompolti Péter

Nánai Kompolti István feltehetően magával vitte fiát, Pétert is, akit ugyan nem említ oklevél, de előzőleg s az angliai utat követően is Konstanzban szerepel, utóbb pohárnokmesterként.¹⁹⁹ Fiatal kora miatt is valószínűtlen, hogy Konstanzban maradt volna.²⁰⁰

János, váci, esztergomi, budai kanonok

János, váci, esztergomi és budai kanonok – Mihály szepesi olvasókanonokkal és Miklós sasvári főesperessel együtt – szolgálatai(k)ért armálist nyert. A címeradomány részesei voltak atyafiai, a Békási és a Tordasi családok.²⁰¹ Jóllehet János külszági szolgálatait csupán Isztrián, Lombardiában, Aragóniában, Franciaországban ecseteli az oklevél, a meg-

zott, igaz, ő is volt horvát-dalmát bán, 1398 és 1402 között. Kropf: *Chronicles of London*, 77.; Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 25.

¹⁹¹ ZsO. VI. 1170.

¹⁹² Ulm: 1418. szeptember 8.: ZsO. VI. 2340.

¹⁹³ Nagy Imre: *A Gyalócai család címere 1418. évből*. Turul, 11. évf. (1893) 68–70. 69.; Monumenta Heraldica II. 29.

¹⁹⁴ *aulicus*: 1414.; az udvar tagja: 1422.; soproni ispán: 1428.: Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 182.; 501. II. 123. Konstanzban: *grauf Johannis v. Camse*: Richental: *Chronik*, 193.; Pór Antal: *Az Ős-nemzetség története a XIII. és XIV. században*. Turul, 8. évf. (1890) 4. sz. Turul, CD-ROM.

¹⁹⁵ 1415. november 9.: ZsO. V. 1199.; 1416. január 13.: ZsO. V. 1424.;

¹⁹⁶ 1416. november 15.: ZsO. V. 2442.

¹⁹⁷ *Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg*, 97.

¹⁹⁸ ZsO. VI. 2104.

¹⁹⁹ *miles*: 1415: ZsO. V. 278.; *relator*: Konstanz: 1415. február 22.: ZsO. V. 278.; 1415. május 1.: ZsO. V. 571.; pohárnok: Konstanz: 1417. május 29.: ZsO. V. 1481.

²⁰⁰ Első említése: 1412: ZsO. III. 2792. Apja, István 1380-ban még Itáliában harcol, s Zsigmond alatt csak 1391-ben találkozunk vele: ZsO. I. 2290.

²⁰¹ Konstanz: 1417. augusztus 15.: ZsO. VI. 802.

fogalmazás – azaz, hogy sohasem hagyta el a király kíséretét egyetlen útja során sem – arra enged következtetni, hogy Angliába is elkísérte.²⁰² Maga az oklevél is csupán egy 1449. évi átiratban maradt fenn, ami erősen rongált, így a kérdéses helyen a felsorolt országoknál is nehezen olvasható.²⁰³

Kökényesi Zele János, Jakab és Balázs

A Kökényesi Zele v. Szele család igen későn, 1428-ban nyert armálist, de az oklevél nem említi szolgálataikat Angliában (csupán annyit, „in nostris negociis”).²⁰⁴ Egy másik adománylevelet éppen Angliában ad ki Kökényesi György fiai, János, Jakab és Balázs számára.²⁰⁵ Feltehető, hogy az út során szerzett érdemeikért nyertek földeket Zsigmondtól. 1420-ban újabb birtokadományban részesülnek.²⁰⁶

Magyi/Moghi Mátyus

Magyi v. Moghi Mátyus elkísérte Zsigmondot Konstanzba, ahol szolgálataiért címeradományban részesült 1418-ban (rokonaival, köztük György egri kanonokkal együtt).²⁰⁷ Az oklevél felsorolja érdemeit Ausztriában, Isztriában, de ezt követően éppen e helyütt válik olvashatatlanná, erősen rongálódottá. Feltehető elviekben, hogy Anglia is szerepelt az oklevélben, s van is hely „Austria” után, hogy akár Aragónia, Franciaország, akár Anglia beférjen, körülbelül két országnévnyi betűhely.²⁰⁸ Az, hogy a lista végén, a többi konstanzi címeradománylevélhez hasonlóan az „in praesentibus” után „Almanie” áll, biztos, így a Németországot megelőző helyeken teljes joggal szerepelhet akár „Anglie” is. Lehetséges, hogy Magyi Perényi János familiárisaként jutott el Angliába: Magyi Demeter a későbbiekben Perényi János familiájában szolgál.²⁰⁹

Mohorai /Farnosi v. Vidfi Vid v. Vitus

Mohorai, farnosi v. nagycsalomjai Vidfiak közül származó Vid v. Vitus, Mohorai Mihály fia esetében ugyanaz a helyzet, mint Magyi Mátyus oklevelével. A címeradományozó oklevél éppen a kérdéses helyen rongált, illetve a felsorolt országok között Anglia számára éppen van elegendő hely. Így elviekben feltehető, hogy Mohorai Vid is járt Zsigmonddal Angliában.²¹⁰ (Igaz, bármi, Tuscie vagy Francie vagy Aragonie is állhatna ott.)

²⁰² Fejérpataky László: *A Békássy család címere az 1417. évből*. Turul, 16. évf. (1898) 39–41. 40.

²⁰³ Hunyadi János kormányzóé, Békássy család lt. ZsO. V. 802.

²⁰⁴ Galambóc: 1428. június 22.: Boncz Ödön: *A Kökényesi, utóbb Szent-Balázsi Szele család és 1418-iki címereslevele*. Turul, 12. évf. (1894) 97–98.; Monumenta Heraldica I. 46. 57–58. Lásd még: Mesterházy Lajos: *A Kökényesi Szele család nemzedékrendje*. Turul, 17. évf. (1899) 99–102. 101.; Már 1408-ban megújítja egy régebbi adománylevét a király. ZsO. II/2. 5954.

²⁰⁵ London: 1416. május 8.: ZsO. V. 1860.

²⁰⁶ ZsO. VII. 1810.; Későbbiek: Kökényesi „Zele” Jakab: 1433: DL 67825.; Szentbalázsi „Zele” György fia Balázs: 1441: DL 44325.; Kökényesi Szele Jakab: 1445: DL 39209.

²⁰⁷ Augsburg: 1418. október 4–16.: ZsO. VI. 2394.; Nyáry Albert: *Moghi Mátyás címeres levele 1418-ból*. Turul, 3. évf. (1885) 57–59. 57.; Áldásy: *A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címereslevelei*, 1904–23., I. 11.; MOL Címereslevelei, DL 50518.; György korábban szabolcsi főesperes: 1398: ZsO. I. 5298.

²⁰⁸ „Austrie, Istrie et..... in presentibus..... personae et rebus suis non parcendo, indefesse studuit complacere reddiditque se gratum et acceptum arma seu nobilitatis insignia sibi ...” ZsO. I. 5298

²⁰⁹ Ugocsai alispán (1457). Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 218.; II. 152.

²¹⁰ „Almaniae..... indefesse studuit complacere reddiditque se gratum et acceptum arma”: Kubinyi Ferenc: *A Mohorai Vidffyok címeres-levele és nemzedékrendje*. Turul, 3. évf. (1885) 1–5. 1.; MOL Címereslevelei, DL 69387.; Mohorai: magister, valkói alispán: Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 222.; 1446: kúriai jegyző, királyi ember: DL 14004.

Sennyei Balázs

Sennyei Balázsról annyit tudunk, hogy mindvégig ura, rihnói Perényi Miklós szolgálatában tartózkodott, tehát Angliába is elkísérte. Más, konkrét bizonyítékkal nem rendelkezünk.²¹¹

Sitkei Mihály

Sitkei Mihályt, Zsigmond *domicellus*át és udvari ifját a király angliai tartózkodása alatt relatorként említik. Konstanzban királyi sáfár (*dispensator*), majd udvari familiáris. Konkrét bizonyíték sajnos nincs angliai tartózkodására, de feltehető, hogy az anyagiakkal oly sokszor hadilábon álló király mindenhová magával vitte sáfárját.²¹² Zsigmonddal tér haza, s rögtön elnyeri jutalmát, vasi ispán lesz 1419-ben.²¹³

Szántói „Lack” Dávid

A Kolos rokonságából származó Szántói Miklós fia (bálványosi) 'Lack' Dávid is rejtőzhet a fentebb említett 'horvátok grófja' mögött. A Londoni Krónika „the Erle of crawates”-je Szántói is lehet, hiszen ő viselte a szlavón báni méltóságot 1415 és 1419 között.²¹⁴ Nincs konkrét bizonyíték arra, hogy Szántói Angliában járt volna. 1416 szeptemberében őt is országnaggyá nevezik ki, és királyi megbízottként a taxa behajtására rendelik Valkó és Szerém megyékbe.²¹⁵ Tudjuk viszont, hogy nincs jelen ekkor, az oklevél ki is emeli, hogy őt János diakóvári kanonok képviseli.²¹⁶ Egy másik bizonyíték arra nézve, hogy 1416 szeptemberében nem tartózkodott az országban, egy perhalasztó oklevél.²¹⁷ Augusztus folyamán viszont még Zágrábban ad ki oklevelet, igaz, „pecsétjei távol lévén, az oklevelet zágrábi ispánjai, Miklós és Benedek mesterek pecsétjeivel erősített meg”, ami azt is jelentheti, hogy már nem volt otthon.²¹⁸ Július 6-án ítélik meg személyesen utoljára.²¹⁹ Ebből ítélve nem lehetett Angliában, de feltehető, hogy augusztusban a királyhoz indult, részt vett a calais-i tárgyalásokon, s az angol krónikás így emlékezhet rá mint „horvát gróf”-ra. Korábbi diplomáciai szereplése mindenesetre erre enged következtetni: jelen volt Aachenban és Konstanzban is.²²⁰

Szlopnai Menyhért

Szlopnai Menyhért 1432-es címeradományozó oklevele felsorolja szolgálatait. Angliát konkrétan nem említi, de a kifejezés – „Alemanie, Tuscie ac aliis diversis partibus” – magában

²¹¹ Konstanz: 1417. május 20.: ZsO. VI. 453.

²¹² ZsO. V. 257.; Leeds Castle: 1416. augusztus 16.: ZsO. V. 2209. Soproni alispán (1410). Engel: *Magyarország világi archontológiája*, 214.

²¹³ Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 228.

²¹⁴ The Chronicles of London, II. Cleopatra C IV, 1416: 124. f. 29.; Kropf azt állítja, hogy ez utóbbi Garai Miklósról vonatkozott. Kropf: *Chronicles of London*, 77.; Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 20.

²¹⁵ 1416. szeptember 4.: ZsO. V. 2255.

²¹⁶ ZsO. V. 2255

²¹⁷ A bárók távolléte miatt: 1416. szeptember 7.: ZsO. V. 2267.

²¹⁸ 1416. augusztus 15.: ZsO. V. 2206. Zágrábi ispánok: Sándor fia Miklós és Parlagi Benedek. Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 259. Az is elképzelhető, hogy vicebánja, Füzesdi Domokos fia Péter járt el nevében, mint már többször albáni kinevezése óta (1416. május 4.). Engel: *Magyarország világi archontológiája*, I. 20.; 1416. augusztus 25.: DL 103463.

²¹⁹ ZsO. V. 2197.

²²⁰ Lasquedany: DRTA VII. 249.; *dominus Laskay David*: Zichy, XII. 107. (Ugyanez a forrás egy másik *dominus Laskayt* is említ, ez feltehetően sólyomkői Szántói Lack Jakab, Dávid bátyja, királynéi ajtónállómester, volt erdélyi vajda. A DRTA szerint: „Lasque Jacobjadis de Vaida”. DRTA, VII. 249.

foglalhatja ezt is. Megerősíteni látszik a feltevést az is, hogy Szlopnai az Angliában járt Tamási László familiárisa volt.²²¹

IV.

Sir Garnade

Garnade talán azonos lehet a Korbáviai család egyik tagjával, akit Aachenben 'de Carnassie' néven említenek a forrásaink.²²²

Nicholas Comerayke, lovag: azonosítatlan.²²³

BÁRÁNY, ATTILA

The Entourage of King Sigismund in his 1416 England Visit

The paper seeks to explore the members of the royal entourage during King Sigismund of Hungary's visit to England at the court of King Henry V in London, Canterbury and Leeds Castle (Kent) in 1416. Sigismund was escorted by a great number of his Konstanz retinue to negotiate the anti-French Canterbury treaty with the king of England. The royal escort of a few hundreds is first seen through contemporary sources (Thomas Elmham: *Vita Henrici Quinti*; The Translator of Livius: *First English Life of king Henry the Fifth*; Robert Redmayne: *Vita Henrici Quinti*; Gregory's *Chronicle*), several even mentioning some court compatriots by name (e. g. Palatine Miklós Garai), then the study investigates the circles of participants through archival sources, donation (e. g. *ius gladii* or coat-of-arms giving) charters for services in Anglie, or those issued by the King's chancery while in England (or, at the following talks with Henry V and the Duke of Burgundy in Calais, then under the English crown in September-October 1416). Royal diplomatic correspondence with the synod of Konstanz or with the Reichstag as well as safe conducts are also examined when reporting names of knights, or relators of the Sigismundian court in royal service. Indirect evidence for a stay in England is given by private letters or papal correspondence. The research was to start out from the list of the entourage who attended the Aachen coronation of Sigismund and were at Konstanz. The greatest of the inner circle of the retinue who are proved to have been in England are, for example, István Bátori, the Pálóci-brothers, János Perényi.

²²¹ Nagy Iván: *A Szlopnai család és címere 1432. évből*. Turul, 5. évf. (1887) 18–19.

²²² The *Chronicles of London*, II. Cleopatra C IV, 1416: 124. f. 29.; Korbáviai János, Miklós fia, asztalnokmester, a Sárkányrend tagja: 1414. szeptember 8.: *le comte Jean de Carnassie*: DRTA VII. 249.; vagy unokaöccse, Károly horvát bán fia, Korbáviai György, az aula tagja: Aachenben: 1414. szeptember 8.: *le comte Georges de Carnassie*: DRTA VII. 249.

²²³ The *Chronicles of London*, II. Cleopatra C IV, 1416: 124. f. 29.